YALANI TESPİT ETME BECERİSİNİN ANTİSOSYAL EĞİLİM VE DUYGUSAL ZEKA İLE İLİŞKİSİ

Cansu Koparan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı/Klinik Psikoloji Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Dilek Çelik

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ekim, 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Cansu KOPARAN' nın "Yalanı Tespit Etme Becerisinin Antisosyal Eğilim ve Duygusal Zeka İle İlişkisi" başlıklı tezi 14/09/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca, Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans/~~Doktora~~ tezi **oy birliğiyle** / ~~oy çokluğuyla~~, **başarılı** / ~~başarısız~~ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Dr. Öğr. Üyesi Dilek ÇELİK	.....
Üye	: Doç. Dr. E. Figen KARADAYI	.....
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Alper ÇUHADAROĞLU	.....

Doç. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

14/10/2018

Cansu Koparan

iii

TEŞEKKÜR

Tez konumun oluşmasında ve tamamlanmasında mesleki bilgi ve donanımıyla bana her zaman ışık tutan, duraksadığım, karamsarlığa kapıldığım her an bana içtenlikle desteğini gösteren sevgili danışmanım Yrd. Doç. Dr. Dilek Çelik'e,

Lisans dönemimde hayatıma giren, yüksek lisansta da yollarımızın kesiştiği, her dersini büyük ilgi ile dinlediğim, yüksek lisansta süpervizörüm olan çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Esin Uzun Oğuz'a,

Yüksek lisans dönemi boyunca her duyguyu beraber yaşadığım, desteklerini her zaman hissettiğim canım arkadaşlarım, Gökçe Ercan, Tuğçe Uysal Venema, Benay Uysal Şener, Özgecan Büyük, Müge Leblebicioğlu'na,

Lisansta hayatıma giren, girdikleri andan beri canım olan, destek ve sevgilerini benden hiç esirgemeyen dostlarım Ece Kurtuluş, Eylül Gündüz, Merve Kurnaz, Nurbanu Sargın Yılmaz'a,

Beraber büyüdüğüm, hayatımda oldukları için şanslı olduğum, her zaman en güzel şekilde yanımda olduklarını hissettiğim, canım dostlarımdan öncelikle Başak Aras'a daha sonra Büşra Yalçınkaya, Ayça Gülgün, Berrak Oğur, Sevdam Kocaoğlu ve Çağla İzgi'ye,

Ellerini hep omzumda hissettiğim Doruk Turhan, Semih Suçağlar, Emre Bulut, Sercan Rona ve Arda Gençceylan'a,

Bana koşulsuz sevgi ve şefkat veren, yürüdüğüm her yolda yanımda benimle olan, hayatımın en güzel ve özel yerindeki canım ailem Hülya Koparan ve Cüneyt Koparan'a

sonsuz teşekkürler!

Cansu Koparan
Ekim, 2018

ÖZ

YALANI TESPİT ETME BECERİSİNİN ANTİSOSYAL EĞİLİM VE DUYGUSAL ZEKA İLE İLİŞKİSİ

Cansu Koparan
Yüksek Lisans
Psikoloji Anabilim
Klinik Psikoloji Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Dilek Çelik
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018

Araştırmanın amacı üniversite öğrencileri ve araştırma görevlilerinde yalanı tespit etme becerisini ölçmek ve antisosyal eğilim ve duygusal zeka ile ilişkisini incelemektir.

Çalışma, Türkiye'de yaşayan 108 (72 kadın, 36 erkek) katılımcı ile yapılmıştır. Araştırma verileri, 'Kişisel Bilgi Formu', 'Videolar', 'Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi', Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği-Kısa Formu' ve 'Hacettepe Kişilik Envanteri-Antisosyal Eğilim Alt Ölçeği' ile elde edilmiştir. Videolarda kopya çekme paradigması kullanılmıştır. Edinilen veriler SPSS programı kullanılarak incelenmiştir. Sonuçlar $p<.05$ anlamlılık düzeyine göre yorumlanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler Korelasyon ve Bağımsız T-Testi Analizi ile çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre yalanı tespit etme becerisinin üniversite öğrencisi ve araştırma görevlilerinde antisosyal eğilim ve duygusal zeka ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında yalanı tespit etme becerisinde üniversite öğrencileri ile araştırma görevlileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcıların videolarda Yalan/Doğru tespit etmede doğru bilme oranlarının düşük olduğu bulunmuştur. Yalan/Doğru tespit etmeye bakıldığında katılımcıların yalan önyargısına sahip olduğu görülmüştür. Bu önyargıya sahip oldukları için de yalan/doğru tespit ederken videodaki kişilere daha çok yalan söylüyor eğilimi gösterdikleri bulunmuştur. Katılımcıların yalan atfettiği videolardaki ipuçları oranlarına bakıldığında daha çok sözsüz ipuçlarını dikkate aldıkları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: yalanı tespit etme; antisosyal eğilim; duygusal zeka

ABSTRACT

THE RELATION OF THE ABILITY OF LIE DETECTION WITH EMOTIONAL INTELLIGENCE AND ANTISOCIAL TENDENCY

Cansu Koparan
Master's Thesis
Clinical Psychology Master Programme
Supervisor: Asst. Prof. Dilek Çelik
Maltepe University Graduate School of Social Science, 2018

The purpose of this study is to measure the ability to detect the lie in undergraduate students and academicians and examine the relationship between antisocial tendency and emotional intelligence.

In this study, there are 108 (72 female, 36 male) participants from Turkey. The research data were obtained with 'Personal Information Form', 'Videos', 'Verbal / Nonverbal Tip List', 'Emotional Intelligence Scale-Short Form' and 'Hacettepe Personality Inventory-Antisocial Tendency Subscale'. The copying paradigm is used in the videos. Obtained data were analyzed using the SPSS program. The results were interpreted according to $p < .05$ level of significance. The data obtained in the study were analyzed by Correlation, Independent T-Test and Chi-Square Analysis.

According to the results of the research, it was found that the ability to detect the lie was not related to antisocial tendency and emotional intelligence in undergraduate students and academicians. When looking at the results, there was no significant difference between the undergraduate students and the academicians in the ability to determine the lie. Participants were found to have a low ability to detect false/truth in videos. Participants were found to have a false prejudice in detecting lie / truth. Because they have this prejudice, it's been founded out that they assume people in the videos are lying more. When looked at the ratio of the clues that the participants are lying, it's been founded out that the non-verbal clues are considered more than the others.

Keywords: Lie Detection, Antisocial Tendency, Emotional Intelligence.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ ix
ŞEKİLLER LİSTESİ x
KISALTMALAR xi
SİMGELER xii
ÖZGEÇMİŞ xiii
1. GİRİŞ 1
1.1. Yalan 1
1.1.1. Yalan Söyleme Eğiliminde Cinsiyet Faktörü 3
1.1.2. Yalan Türleri 3
1.2. Yalan Tespiti 4
1.2.1. Yalanın Önyargısı 13
1.2.1.1. Doğruluk Önyargısı 14
1.2.1.2. Yalan Önyargısı 17
1.3. Duygusal Zeka (DZ) 18
1.4. Antisosyal Eğilim (AE) 22
1.5. Araştırmanın Problemi 25
1.6. Araştırmanın Amacı 25
1.7. Araştırmanın Önemi 25
1.8. Araştırmanın Hipotezleri 25
2. YÖNTEM 27
2.1. Evren ve Örneklem 27
2.2. Prosedür 27
2.3. Veri Toplama Araçları 28
2.3.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu 28
2.3.2. Kişisel Bilgi Formu 28
2.3.3. Videolar 29
2.3.4. Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi 29
2.3.5. Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği – Kısa Formu (DZÖÖ-KF) 29
2.3.6. Hacettepe Kişilik Envanteri – Antisosyal Eğilim Alt Ölçeği 29
2.4. İşlem 30

3. BULGULAR 31
4. TARTIŞMA 46
4.1. Sonuç Ve Öneriler 50
4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları 50
EKLER 52
Ek – 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu 52
Ek – 2: Video Materyali İçerisinde Bulunan Gönüllü Katılımcı Formu 53
Ek – 3: Video İçerisinde Kullanılan Soruların Listesi 54
Ek – 4: Kişisel Bilgi Formu 55
Ek – 5: Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi 56
Ek – 6: Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği - Kısa Formu (DZÖÖ-KF) 57
Ek – 7: Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) 58
KAYNAKÇA 60

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler Tablosu
Tablo 3.2. Katılımcıların Demografik Bilgileri ile Yalan/Doğru Tespit Etme Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri Tablosu
Tablo 3.3. Katılımcıların Videolardaki Yalan/Doğru Tespit Etme Dağılımları Tablosu
Tablo 3.4. Katılımcıların Videolarda Yalan/Doğru Tespit Etme Becerisinin Şans Düzeyleri Dağılımları Tablosu
Tablo 3.5. Katılımcıların Yalan Atfetme Puanlarına Göre Dağılımları Tablosu
Tablo 3.6. Katılımcıların Videolara göre Yalan Atfetme Dağılımları Tablosu
Tablo 3.7. Katılımcıların Videolara Göre Yalan Atfetme Dağılımlarının Ki-Kare Analiz Tablosu
Tablo 3.8. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Toplam Skor Yalan Atfetme Puan Özellikleri Karşılaştırılması Tablosu
Tablo 3.9. Katılımcıların Akademik Pozisyonlarının Yalan Atfetme Puan Özelikleri Karşılaştırılması Tablosu
Tablo 3.10. Katılımcıların Antisosyal Eğilim ve Duygusal Zeka Puanlarının Yalan Atfetme Puanları ile Korelasyonu Tablosu
Tablo 3.11. Katılımcıların Antisosyal Eğilim ve Duygusal Zeka ile Yalan/Doğru Tespit Etme Korelasyonu Tablosu
Tablo 3.12. Katılımcıların Yalan Atfetmede Sözlü İpucu Listesine Göre Dağılım Özellikleri Tablosu
Tablo 3.13. Katılımcıların Yalan Atfetmede Sözsüz İpucu Listesine Göre Dağılım Özellikleri Tablosu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil: 2.2.1. Video Materyalindeki Katılımcıların Dağılımları

KISALTMALAR

DZ	:	Duygusal Zeka
AE	:	Antisosyal Eğilim
YYİ	:	Yüz Yüze İletişim
BAİ	:	Bilgisayar Aracılığıyla İletişim
DZÖÖ-KF	:	Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği-Kısa Formu
AKB	:	Antisosyal Kişilik Bozukluğu
Diğ	:	Diğerleri

SİMGELER

p	:	Anlamlılık Düzeyi
n	:	Örneklem Sayısı
Ss	:	Standart Sapma
$\bar{x}$	:	Ortalama
%	:	Yüzdelik Değer
r	:	Korelasyon Katsayısı
X^2	:	Ki Kare Katsayısı

ÖZGEÇMİŞ

Cansu Koparan

Klinik Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	**Yıl**	**Okul**
Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı*
Y.Ls.	2015-2018	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı
Ls.	2008-2014	Yeditepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Lise	2005-2008	Anabilim Lisesi

İş

Yıl	**Görev**	**Kurum**
2015-2017	Psikolog	Empati Özel Eğitim Merkezi

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Bakırköy 1990 Cinsiyet: Kadın
Yabancı diller : İngilizce
E-posta : cansukoparan@gmail.com

1. GİRİŞ

Günlük yaşantımızda yalan söyleyen birçok kişi ile karşılaşırız. Yalan, adeta günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir (Vrij, 2008). Aile ilişkilerinde, iş hayatında, romantik ve sosyal ilişkilerde söylenen birçok yalan ile karşı karşıya kalırız. Aldığı bir hediyeyi beğenmediği halde beğenmiş gibi yapmak da yalan söylemek, çaldığı bir şeyi saklayıp kendisinin yapmadığını iddia etmek de yalan söylemektir. İkisi arasındaki tek fark, yalanların derecelendirilmesinden kaynaklanır. Bazı yalanlar beyaz yalan olarak nitelendirilirken bazı yalanlar ise gerçek yalan olarak değerlendirilir. Yani hediye yalanı beyaz yalan, hırsızlık olayındaki yalan ise gerçek yalan olarak görülür. Beyaz yalanı, insan ilişkilerinin daha sağlıklı bir şekilde yürümesi için söylenilen zararsız yalan olarak değerlendirilirken, gerçek yalan adaletin sağlanmasında engelleyici bir faktör olarak görülür.

Yalanın hayvanlar aleminde de var olduğu, sadece insanlara özgü bir şey olmadığı bilinse de insanoğlu yalan konusunda çok daha farklı bir boyuttadır. Bu farklılığı yaratan ise kendini kandırma boyutudur. Yapılan çalışmalar, yalan ile kendini kandırmanın birbirinden ayırt edilemeyecek kadar bağlantılı olduğunu gösterir. Çocukluk yıllarından itibaren kendini kandırma davranışını gözlemleyebiliriz. Bu davranış, benlik algısını ve saygısını korumaya yöneliktir. Çocuğun ilk yıllarında ailesi ile kurduğu ilişki oldukça önemlidir. Eğer olumlu ilişkiler kuramazsa düşük benlik algısına sebep olabilir. Ebeveynlerinden ya da başka insanlardan geri bildirim alamayan çocuklar kendini kandırma davranışı gösterebilirler. Bu davranış arttıkça patolojik boyutlara sebep olabilir (Ford,1997).

1.1. Yalan

Literatüre bakıldığında yalan için kullanılan bir çok ifade vardır. Bunlardan bazıları; blöf yapmak, uydurmak, abartmak, saklamak, üstünü örtmek, aldatmak, hile yapmak, kandırmak (Püsküloğlu, 2004).

Başka bir tanıma göre yalan, "aldatanın yani yalan söyleyenin, doğru olmadığını bildiği halde, bir kişiyi yanlış bir inanç ya da anlayışla beslemesidir" (Zuckerman ve ark., 1982). Yani aslında, bir kişi yalan söylerken yalan söylediğinin farkındadır. Örneğin, arabanın rengi sorulduğunda yanlış hatırlayıp cevabı yanlış veren bir çocuk yalan söylemiş olmaz. Çünkü hatırladığı ve doğru olduğunu düşündüğü rengi söyler.

Ama hatırladığı halde bilerek başka bir renk söylediğinde ise yalan söylemiş olur (Vrij 2008). Burada önemli olan şey kişinin yalan söylediğinin farkında olmasıdır.

Püsküloğlu'na (2004) ve Köknel'e (1998) göre yalan, "Gerçeğe uygun olmayan söz, uydurma anlamlarına gelen tutum ya da davranıştır. Bu tanıma göre, "insanları bilinçli bir şekilde, doğru olmadığını bilindiği halde doğruymuş gibi gösterip, ödüle (övgü vb.) sahip olmak ya da bir başkasına zarar vermek amacı ile yapılan yanıltma davranışıdır (DePaulo ve Kashy, 1998; Zuckerman ve diğ., 1981; Yavuzer, 2000:195).

Ekman'a (1985) göre, yalanı diğer kandırma yöntemlerinden ayıran iki farklı ölçüt vardır. İlki, yalan söylemekte olan kişinin asıl maksadıdır. Bu demek oluyor ki, yalan söylemeyi seçen birey, bunun farkında olarak, bilinçli bir şekilde yanlış bir paylaşımda bulunup, yanıltmayı seçer. İkincisi ise, yalan söylenilen bireyin, ona yalan bir bilgi verildiğini bilmemesidir.

Vrij'e (2008) göre, yalan söylemek için sadece konuşmak gerekmemektedir. Örneğin, o an bulunduğu sosyal ortamda yanında kadın arkadaşlarının olduğunu, romantik ilişki yaşadığı kadından saklamak da yalan söylemektir. Ev ortamında, klinik psikolog olduğunu belirtecek bir tabela olmadan danışan görüp, devletten vergi kaçırmak da yalan söylemektir. Oynadığı oyunu kaybedeceğini anlayıp hastalanmış ya da sakatlanmış gibi davranıp, oyundan çıkmak da aslında yalan söylemektir. Kişi, yalan söylemeyi hedeflediği anda, dile getirdiği cümlelerin içeriği doğru olsa da, aslında yalan söylemiş sayılır (Vrij, 2008). Yalan söylemeyi hedeflemek bile yalan söylemiş olmak için yeterli sayılır. Buna örnek olarak, yabani hayvan satmanın yasal olmadığını bilmesine rağmen yurtdışından kaçak bir şekilde yabani hayvan getiren bir petshop sahibini ele alalım. Tek tek getirttiği hayvanları satmış ve elinden çıkarmış olmasına rağmen, aslında ortada işlediği bir suç vardır. Bu durum ile ilgili gerekli birimler geldiğinde cezai bir işlem uygulanmasından tedirgin olduğu için yabani hayvanı bulundurmadığını söyleyebilir. O an bulundurmamış olsa da hiç bulundurmadığı anlamına gelmeyeceği için aslında yalan söylemiş olur. Vrij'e (2008) göre, Yalan; "Öncesinde herhangi bir uyarı yapmadan, kaynağın aslında doğru olmadığını bildiği halde, yanlış bir düşünceyi karşı tarafta oluşturmak için kasti olarak yapılan, başarılı ya da başarısız çabadır." Aslında bu tanıma göre, yalan söylemiş olmak için en az iki kişi olması gerekmektedir. Çünkü kişi kendisine yalan söyleyemez. Bu durum sadece kişinin kendisini kandırmasıdır. Kişi, kendisini ve başkalarını kandırma becerisi geliştirdikçe yalanı yakalama becerisini de geliştirir.

1.1.1. Yalan Söyleme Eğiliminde Cinsiyet Faktörü

Yapılan bir araştırmaya göre, kadınlar; kendi doğası ve onlara yüklenen rol gereği iletişimde olduğu insanlara karşı daha samimi olmaktadır. Bu samimiyetin getirdiği bir kibarlık da vardır. Bu yüden nezaketen bulundukları iletişim ortamlarında beyaz yalanlar söyleme eğilimdedirler. Buna ek olarak, bu çalışma kadınların başkalarına karşı söylediği şeylerde daha çok beyaz yalan kullandığını, erkeklerin ise kendileri konusunda söylediği şeylerde daha çok beyaz yalan söylediğini göstermiştir (DePaulo ve ark., 1996).

Yapılan başka bir araştırma gösteriyor ki erkekler, maddi çıkarlarını korumak adına daha fazla yalan söyleme eğilimindedir (Dreber ve Johannesson, 2008).

Johns'a (2011) göre, kadınlar karakolda ya da mahkeme salonlarında yapmadıkları bir suçu kabullenmeye ve pazarlık yapıp tartışmaya daha yönelimlidir.

1.1.2. Yalan Türleri

DePaulo'a (1996) göre yalan, psikologlara göre üçe ayrılır. Bunlar; "kaba yalanlar, abartmalar ve gizli yalanlardır." Kaba yalan, aslında söylediği şeyin doğru olmadığını bilmesine rağmen yine de doğru bilginin tam tersini karşıdaki alıcıya (dinleyene) iletmesidir. Bir toplantıya geç kalan birinin uyuyakalmasına rağmen trafikten dolayı gelemediğini söylemesi aslında kaba yalandır. Böyle bir yalanı söyleyen kimse daha sonra ortaya çıkmaması için bu yalanı aklında tutmak zorundadır (Vrij, 2008).

Abartmalar ise, var olan gerçeği ya daha fazlası ya da daha azıymış gibi göstererek söylenilen yalanlardır. Çok pahalıya alışveriş yapan bir kadının, kocası bu duruma kızdığında tutarı o kadar da fazlaymış gibi yansıtmaması, aslında durumu daha azıyla söylediği bir yalandır. Suç işleyen bir adamın mahkemede çok pişman olduğunu dile getirmesi de durumu olduğundan daha fazlaymış gibi gösterdiği bir abartı yalandır denilebilir.

Gizli yalan ise olan gerçeği gizleyip, saklamasıdır. Alınan bir hediyeyi beğenmediği halde beğenmiş gibi yapan biri gizli yalan söylemiş olur. Misafirlikte beğenmediği bir yemeği yemek yerine ev sahibine doydum demesi de aslında gizli yalandır.

Bunlar dışında bir başka yalan türü daha vardır. Buna beyaz yalan denir. Beyaz yalan, karşıdakine zarar vermeden onun hoşlanmasını, mutlu olmasını sağlayacak abartı ve yanlış yönlendirmedir (Glenn, 2006). Ölümün kaçınılmaz olduğu hastalarda moral

önemli bir faktör olduğu için durumlarının o kadar da kötü olmadığını söyleyip onları motive etmek aslında beyaz yalandır. Martin Seligman, Pensilvanya Üniversitesi'nde bir araştırma yapmış. Kanserden dolayı göğüs ameliyatı olmuş 69 kadından %75'inin kendisinin iyi olduğuna ve hasta olmadığına inandırdığını, %25'inin ise kendisini hastalığın seyrine bıraktığı bir durumda kendisinin iyi olduğunu düşünen kadınların daha uzun süre yaşadığını ortaya çıkarmıştır. (akt. Geary, 2000).

1.2. Yalan Tespiti

Yalan, insan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bu yüzden yalanı tespit etmek sosyal bir ihtiyaç haline gelmiştir. Yalan söylemenin doğası iki yönlüdür. Aldatmacaya karşı nasıl hissettiğimiz yalan söyleme nedenine bağlıdır (Seiter, Bruschke, ve Bai, 2002). İnsanlar çoğu zaman gerçek hayatını göstermek yerine sansürü tercih ediyor. Bu durumlarda yalanı başarı ile tespit etmek oldukça önemlidir. Örneğin bir polis şüphelinin mazeretinin güvenilir olup olmadığını bilmesi gerekir. Bir klinik psikoloğun danışanının yalan söyleyip söylemediğini tespit etmesi gerekir ki tedavi sürecini doğru yürütebilsin. Yani yalanları başarı ile tespit etmek hem bireylerin hem de toplumun faydasına olan bir durumdur.

Yalanı tanımlamak basit bir görev değildir. Yalan, psikiyatri, dilbilim ve felsefe de dahil olmak üzere çeşitli disiplinlerden oluşan objektif bilim dalları vasıtası ile incelenmiş buna göre de çeşitli tanımlar önerilmiştir (Granhag ve Stro¨mwall, 2004). Vrij (2008a)'e göre aldatmaca; kişinin gerçek olmadığını bildiği halde başarılı veya başarısız şekilde bir inanç yaratmasıdır.

Yalan söylemek; doğrunun bastırılması, tutarlı bir yalanın iletilmesi, bu yalanın bağlamsal bilgisi ve davranışları, alıcının eylemlerini ikna etmek için davranışların değiştirilmesini gerektiren karmaşık bir süreçtir. Yalan söylemenin bu sade tanımı, içinde yer alan bilişsel süreçlerin bazılarını, gerçeği anlatmaktan daha farklı bir biçimde ifade eder; bu, kaçınılmaz olarak daha yüksek bilişsel yükle sonuçlanır. Bu da, yalan söyleyen bir kişinin, "gerçeğin" in, onu başarılı bir şekilde manipüle etmek olduğunu bilmesi gerektiğidir. Hem gerçekliği hem de onunla bağlantılı aktif hafızayı engellemeli ve inandırıcılığını arttırmak için makul alternatifler üretmelidir (Ekman; Vrij & Mann, 2001; Gombos, 2006; Walczyk, Roper, Seeman, & Humphrey, 2003).

İnsanların aldatma tespiti deneylerinde gerçekleri yalanlardan ayırt etme şansının biraz daha iyi olduğu hem yaygın kabul görmüş hem de iyi belgelenmiştir. Bond ve DePaulo'nun (2006) meta-analizi, aldatma tespiti deneylerinde ortalama

doğruluğun sadece % 54 olduğunu ve % 50'sinin şans eseri ile elde edilebileceğini bulmuştur. Bu bulgu dikkat çekicidir, yayınlanmış çalışmaların % 90'ı çalışma sonuçları ortalamasının ±% 10'u içinde sonuç vermektedir. İnsanların neden gerçekleri tespit etmede yalanı tespit etmeye göre daha yüksek bir orana sahip olduğu ile ilgili olası bir açıklama ise; insanların yalan ve doğru söyleyenler hakkında klişeleşmiş görüşleriyle ilgilidir. Yalanları tespit ederken, insanlar, diğer şeylerin yanı sıra, ifadelerin tutarlılığı ve belirtilen ayrıntıların rehberliği ile yönlendirilirler (Bell ve Loftus, 1988; Vrij, 2000; Wells ve Leippe, 1981). İnsanların içsel olarak tutarlı olan, makul olan ve doğru olan birçok ayrıntı içeren ifadeleri dikkate alma eğilimi vardır. Doğruyu en çok yansıtan ifadelerin çoğu muhtemelen bu süreçleri yerine getirir ve bu nedenle doğru olarak değerlendirilir. Ayrıca, yapılan bir meta-analize göre, sözel olmayan eğitimin ortalama olarak sadece % 4'lük bir oranla doğru tespit etmeyi arttırdığını göstermektedir (Frank ve Feeley, 2003). Yargıç olmak gibi bireysel farklılıklardan (Bond ve DePaulo, 2008), mesleki deneyimden (Aamodt & Custer, 2006; Bond ve DePaulo, 2006) ya da hakem olmaktan kaynaklanan çok az farklılık vardır.

Son 40 yıla yön veren aldatma araştırması, yalan söylemenin, uyarılma, korku ya da suçluluk gibi duygular ve bilişsel yük (Zuckerman ve diğerleri, 1981) gibi çeşitli içsel psikolojik durumlarla ilişkili olduğu ve bu psikolojik durumların nedensel olarak çeşitli açık davranışlarla ilişkili olduğu yönündedir. Her ne kadar yalancılar aldatmacaya bağlı bu davranışları bastırmaya çalışsalar da (Ekman ve Friesen, 1969) ve davranışlarını dürüst görünmek için stratejik olarak değiştirseler de (Burgoon & Buller, 1996), aldatmaya karşı davranışsal ipuçları yine de sızar. Bu genellikle yalancıların aktif olarak izlenmesi ve kontrol edilmesi için daha zor olan sözsüz kanallardan oluşur (Ekman ve Friesen, 1969). Bu nedenle, sızıntı ve aldatma ipucu teorilerinin doğru olması durumunda, sızıntıyı tespit etme konusunda beceri sahibi olan bireyler, kusurlu olsa da, haksızlığa uğramış olsa da sızıntıya yol açan koşullar altında en azından doğruları yalanlardan ayırt edebilmelidir (O'Sullivan, 2008).

Yapılan bir araştırmada gönderici davranışının ve gerçek önyargısının şüphe ve algılama doğruluğunu nasıl etkilediğini incelemek için bir ultimatom oyunu kullanılmıştır. Ayrıca, bir algılayıcının davranışının ipuçlarının sınırlı olduğu bilgisayar aracılı iletişim (BAİ) ortamlarında yalan algılama doğruluğunun gelişip gelişmediğine ve yüz yüze iletişimde (YYİ) yalanı tespit etmenin ne kadar başarılı olduğuna bakılmıştır. Yapılan çalışmada, Birleşik Devletler'de Midwestern Üniversitesi'ndeki üç yüz seksen sekiz lisans öğrencisi ve liberal sanatlar iletişim derslerinde ekstra kredi

karşılığında araştırmaya katılan katılımcılar rastgele olacak şekilde iki ayrı gruba yerleştirilmiştir. Katılımcıların eşleştiği partnerlerine bir miktar para verilmiş ve o paranın bir kısmını çalışmada eşleştikleri partnerlerine vermeleri istenmiştir. Verilecek para miktarını kendilerinin seçmesi istenmiş ve karşı tarafa toplamda kaç para aldıklarının söylenmesinin zorunlu olmadığı belirtilmiştir. Paraya sahip olan grup karşı tarafa götürdüğü para teklifini kabul eder ise, diğer taraf eşlerinin sunduğu para miktarını alacak ve paraya sahip olan taraf ise paranın geri kalanını kendi himayesinde koruyacaktır. Bu teklifi karşı taraf reddeder ise, sadece belirlenmiş tutar olan 1,50 doları alabileceği belirtilmiştir. Anlaşmayı yapmak için toplamda 5 dakikaları vardır. Gerçeklerin tespiti için, aldatmanın saptanmasında YYİ ve BAİ arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Alıcılar, BAİ'deki doğruların % 77'sini ve YYİ'deki doğruların %79'unu doğru bir şekilde tespit edebilmiştir. Gerçek yanlılığı açısından, alıcıların %70.8'i, parayı veren tarafın verdiği bilginin doğru olduğunu düşünmüş, bu yüzden gerçek bir yanlılık oluşmuştur. Bununla birlikte, aldatıcıların % 72.3'ü aslında gerçek olduğundan, bu gerçek önyargı, yüksek doğruluğa katkıda bulunmuştur. Partnerlerinin hiçbir zaman asıl tahsisat tutarını öğrenemeyeceği gerçeğine rağmen, çoğu kişi yüz endişelerinin azalması beklenen BAİ koşullarında bile karşı tarafı aldatmayı seçmemiştir. Bu sonuç, Mazar ve Ariely (2006) tarafından yapılan araştırmayı da desteklemiştir. Çoğu insanın yakalanma olasılığının olmadığı durumlarda bile yalan söylemediği tespit edilmiştir. Ancak, alıcılar aynı zamanda güçlü bir gerçek önyargısına sahiptir. Bu nedenle düşük aldatma oranları ve güçlü bir gerçeklik yanlılığı kombinasyonu, yüksek doğruluk oranının (% 68) olmasını sağlamıştır. George ve Carlson (2004, 2010) insanların YYİ'i yalanlar için birkaç farklı senaryoda tercih ettiklerini, muhtemelen YYİ'in yalanlarının daha kolay olduğunu düşündüklerini keşfetmişlerdir. Her ne kadar alıcılar YYİ'den ziyade BAİ'in yalanlarını saptamış olsalar da, tespit seviyeleri şanstan daha iyi bulunmamıştır. Yalan söyleme ya da doğruyu söyleme seçeneği verildiğinde sadece yetenekli yalancıların YYİ koşulunda yalan söylediği görülmüştür (Levine ve ark., 2010). Serota, Levine ve Boster (2010): "Üretken yalancıların özellikle olağandışı dürüst tavırları olduğunu, saydam yalancıların ise yalan söylemekten kaçınmasının muhtemel olduğunu düşünüyoruz. En çok da laboratuvar ortamı dışında ve inandığı kişiler tarafından bir yalan söylenirse, tespit oranları rastgele deneylerde gözlemlenenlerden daha düşük olacaktır." Böylelikle, YYİ'de gözlemlenen düşük yalan tespit etme oranları, kişinin kendi aldatma kabiliyeti hakkındaki bilgisine dayandığında, başkası tarafından kolayca yönlendirilebilir. Ayrıca,

yetenekli bir yalancı için inandırıcı bir yalanı YYİ'de söylemek daha kolay olabilir; çünkü inandırıcı bir gerçeklik yaratmak için kişinin elinde daha fazla ipucu vardır (Marett ve George, 2004). Bu ipuçları alıcıların yalandan şüphelense bile kafalarının karışmasını sağlayabilir. Spesifik olarak, alıcıların YYİ koşulundaki hatalı tavır ipuçlarını, BAİ koşulundan daha fazla kullanmaları daha muhtemeldir. Çünkü bu işaretlerin, özellikle sözel olmayan ve vokal tonundaki yükseklik gibi ipuçları YYİ yoluyla elde edilebilir.

Aldatmacayı tespit etmede doğruluğu azaltan faktörlerden biri, gönderenin dikkatinin mesajlarının doğruluğu ile yakından ilişkili olmamasıdır. Levine ve diğ. (2011), gönderenlerin dürüst ve dürüst olmayan tavırlarının nasıl ortaya çıktığının varyansları olduğuna dair kanıtlar buldular. Bu dürüstlük veya sahtekârlık görünümünün çoğunlukla gerçek dürüstlüklerinden bağımsız olduğu görülmüştür. Levine ve diğ. "Çoğu insan, diğerleri yokken samimi değildir, yani; gerçekten dürüst ya da yalan olup olmadıkları ile hiç bir ilgisi yoktur" demiştir. Levine ve diğ. (2011), bir gönderenin yalan davranışının, algıyı etkilemek için, gerçeklerden daha güçlü etkileri olduğunu bulmuşlardır. Bu demek oluyor ki gönderenin hareketleri yalan ve doğru algısını güçlü şekilde etkiliyor. Bir katılımcı, tipik bir aldatma deneyinde yalan ya da gerçeği söylemek için rastgele bir şekilde görevlendirildiğinde, genellikle %50'si yalan söylemeye ve %50'si doğru söylemeye atanır. Dürüst olduğu gözükmeyen bir tavır sergileyen biri, gerçeği söylemek için atanabilir. Böylece gönderenin tavrı karışıklık oluşturabilir. Çünkü çoğunlukla gerçek, dürüstlükle ilgisizdir ve bu da geçerli aldatma ipuçlarını tanımlamanın zorluğunu artırır (Levine ve ark., 2011). Levine ve meslektaşları, yalan ve doğru kasetlerini izleyen katılımcılarla yapılan röportajlar aracılığıyla, dürüst bir tavrın karakteristiklerini (kendinden emin, hoş ve arkadaş canlısı, ilgili ve akla yatkın açıklamalar verir) ve dürüst olmayan tavırları belirlemiştir (gözlere temas etmekten kaçınır, tereddüt eder ve cevap verirken yavaştır) belirsiz vokal tonu, gergin görünen, tavırlarda tutarsızlık ve kelimelerle ilgili belirsizliği iletir.

Yalan tespiti için sözlü ve sözsüz ipuçlarını takip etmek önemlidir. Bilimsel dergilerde aldatmacanın sözlü ve sözsüz ipuçları ile ilgili makalelerin genel görünümleri yayınlanmaktadır (DePaulo ve diğerleri, 2003; Masip, Sporer, Garrido, ve Herrero, 2005; Sporer ve Schwandt, 2006, 2007; Vrij, 2005). Araştırmacıların aldatmaya yönelik sözsüz ve sözlü ipuçlarını inceledikleri çalışmalarda, çoğunlukla bu konuda eğitim alan araştırmacılar video görüntüleri izlemekte ya da gerçek veya yalan söyleyenlerin oluşturduğu görüntülerin transkriptlerini analiz etmektedir.

Araştırmacılar, gerçeki ve yalan söyleyenlerin gösterdikleri çeşitli sözsüz (örneğin; her tür hareket, göz teması, gülümseme, duraklama, ayrıntı miktarı, ayrıntı türü, çelişki) ve sözlü ipuçlarının ortaya çıkma sıklığını belirli kodlama sistemleri ile analiz eder. Doğru ve yanıltıcı cevapları karşılaştırır (Vrij, Granhag, ve Porter, 2010). Bazen sadece bu gözlemlere dayanarak bir yalanı yakalamak zordur. Karşıdaki kişi oldukça iyi yalan söylüyor olabilir. Bu durum yalan tespitini zorlaştırır. Bir araştırma iyi bir yalancının sahip olduğunu düşündüğü özellikleri şöyle belirtmiştir; (a) şüpheleri giderecek doğal davranışlara sahip olması, (b) bilişsel olarak iyi yalan söylemekte zorlanmayan, (c) yalan söylerken korku, suçluluk, ve zevk gibi duyguları yaşamayan, (d) görünüşte dürüst tavır sergileyen iyi birer oyuncu, (e) cazibesinin erdem ve dürüst görünmesini sağlayabildiği, ve (e) iyi bir psikolog.

Yalancılar (gerçekleri söyleyenlerin aksine) karmaşık bir dizi sözel olmayan ipucu yayarlar. Araştırmalar, birçok aldatma ipucunun varlığında bile, algılayıcının hangi sözel olmayan işaretlere güveneceğine dair doğru olmayan inançlara sahip olduğunu gösterir (Global Deception Research Team, 2006). Dahası, aldatıcıların kalıplaşmış davranış biçimleri ile uyum içinde olmaları ya da davranmaları zorunlu değildir. Bazı araştırmalara göre, yalan söylerken yapılan fazla el kol hareketinin yüksek kaygıdan olduğu düşünülse de, yeni çalışmalar, özellikle yalancıların yüksek motivasyona sahip olduğu durumlarda, aldatmanın el, ayak ve bacak hareketlerindeki azalmayla ilişkili olduğunu bulmuştur. Ses ve konuşma bozukluklarının artması duygusal çerçeve ile açıklanabilir. Bu çerçeve, aldatmanın yüksek tansiyon, artmış kalp hızı ve artan solunum hızı gibi fizyolojik reaksiyonlara neden olduğunu öne sürmektedir. Fizyolojik reaksiyon, aldatma ile ilişkili uyarılma sonucudur. Uyarılma, aldatma sırasında yaşanan duyguların sonucudur. Aldatma; suçluluk, korku veya heyecan gibi üç farklı duygu türüyle sonuçlanabilir (Ekman 1992).

Konuşma bozukluklarındaki artış, bilişsel çerçeve çalışmasıyla da açıklanabilir. Bu çerçeve duraklamaların artması, el, bacak ve ayak hareketlerinde ise azalma olmasına bir açıklama getirir. Bilişsel çerçeve, aldatmanın bilişsel olarak karmaşık bir görev olabileceğini vurgular.

Gözlemcinin bildiği her şeyle tutarlı olan, makul ve ikna edici bir yalan üretmek çoğu zaman daha zordur. Kanıtlar bilişsel olarak karmaşık görevleri olan kişilerin daha fazla konuşma bozukluğu yarattığını, daha yavaş konuştuğunu ve bir cevap vermeden önce daha uzun süre beklediklerini göstermiştir (Goldman 1968). Ayrıca bu durumda daha az el ve kol hareketi yaparlar (Ekman ve Friesen, 1972). El ve kol hareketlerindeki

azalmanın, daha büyük bir bilişsel yükün vücut dilini ihmal etmesiyle sonuçlandığı ve genel hareketleri azalttığı düşünülmektedir (Ekman ve Friesen,1972).

Hareketlerdeki azalma, kontrol edilmeye çalışılan kontrol çerçevesiyle de açıklanabilir. Bu çerçeve, yalancıların hem aldatmacasının sözel olmayan göstergelerini vermekten kaçınmak hem de başkaları üzerinde yarattıkları izlenimin güvenilirliğini arttırmak için davranışlarını kontrol etme eğiliminde olduklarını vurgular. Paradoksal olarak, aldatıcıların davranışlarını kontrol etmeye yönelik birçok girişimleri, aldatmacanın ipucu işlevini görür.

Yapılan uzun dönemli bir araştırmada, gönderenler kendi cinsiyetindeki yargıçlara bir ay ve altı aylık ilişki süresince doğru ve yalan bilgiler verdi (Anderson, DePaulo, Ansfield, Tickle ve Green, 1999). Hakimler hikayelerin doğru mu yoksa yalan mı olduğunu karar vermek için ipuçlarını takip ederek bir tahminde bulundular. Bu ipuçları sözel, görsel ve paralinguistik niteliklere göre ayrılmıştır. Yargıçlar hikayelerin doğru olduğunu düşündüğü zamanlarda daha çok sözel ipuçlarına dikkat ederken, yalan söylenildiğini düşündüğü durumlarda daha çok görsel ve sözel olmayan ipuçlarına dikkat etmişlerdir. Bu nedenle algılayıcıların ipucu hakkındaki inançları, aldatıcılık konusundaki açık kararları vermese de yalanlardan daha çok gerçekleri ayırt etmişlerdir. Yapılan çalışmada bir aylık ve altı aylık süre boyunca ilişkide olan kişilerin yalanı tespit etmede birbirinden farklı ipuçları kullanmadıkları görülmüştür. Yani birbirlerini tanıyan insanlar yalanı tespit ederken kurdukları bireysel ilişkiden faydalanacak ipuçlarına değil, tanımayan insanlar ile aynı ipuçlarını kullanarak yalanı tespit etmeye çalışmıştır. Birlikte daha fazla zaman geçiren ve daha çeşitli aktivitelere katılanların, sözel olmayan davranışlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları beklenirken elde edilen verilerde buna dair bir sonuç bulunmamıştır. Bu araştırmada görülüyor ki algılayıcılar yaşanmamış hikayeleri duyduklarında öykünün doğru olup olmadığını anlamak için görsel ipuçlarına daha çok dikkat ediyorlar. Doğru hikayeyi duyduklarında ise daha çok sözel ipuçlarına odaklanıyorlar. Bu iki önemli bulgu ile elde edilen sonuç, algılayıcılar, gerçekleri yalanlardan daha çok tespit edebiliyor. Bu bulgu, özellikle algılayıcıların aldatmacayı tespit etme konusundaki açık teşebbüslerinin (yani, her bir hikayenin bir gerçek mi yoksa bir yalan mı olduğu hakkındaki tahminlerinin), şanstan daha doğru olmadığı gerçeği düşünüldüğünde, ilginç bir sonuçtur (Anderson ve diğerleri, basında). Araştırmanın bir diğer sonucu ise algılayıcıların, yalanı duyduktan sonra, dilötesi yani sözel olmayan ipuçlarından bahsedenlerin yalanı tespit etmede daha başarılı oldukları görülmüş. Ekman (1992), bu kanalın (dilötesi), iletişimin içeriği ve

görsel yüz ifadeleri gibi kanallarla karşılaştırıldığında, kontrol edilmesi daha zor olanlardan biri olduğunu belirtmektedir. Hocking ve Leathers (1980) da, bu ipuçlarının aldatma sırasında sızıntı yaptığını bulmuşlardır.

Bazı davranış kalıpları dürüstlük ve hoşnutluk ile ilişkilendirilir. Bu tür davranış kalıpları; gülümseme, baş sallama, ileri doğru eğilme, direkt vücut yönelimi, duruş yansıtma, ılımlı konuşma oranları ve vokal çeşitliliğini (azalma ve artma) içermektedir (Buller ve Aune, 1988; Ekman, 1985/2001; Tickle-Degnen ve Rosenthal, 1990). Bazı insanlar yalan söyledikleri halde doğal olarak bu tavrı sergilerler (Doğal sanatçılar, Ekman, 1997).

Yalancı, yalan söylerken duygularını farklı kılabilir. İş başvurusu yapan biri niteliklerini abartırken suçlu veya endişeli olabilirken başka biri olmayabilir. Şüpheli biri, sahte bir olayı anlatırken yüksek bir kaygı seviyesi yaşarken, başka bir şüpheli sakin kalabilir. Bir öğrenci, öğretmeninin geç kalması için mazereti olduğuna inandığını gördüğünde heyecan duyabilir (diğer bir deyişle, bir başkası küstahlık ve suçluluk hissedebilir).

Yalancılar, kendilerine izin verilmeyen şeyleri yapmanın farkında olarak suçlu hissedebilirler; ya da yakalanmaktan korkuyor olabilirler. Sonunda, birini kandırma fırsatına sahip olarak heyecanlı da hissedebilirler. Fakat yalancı; suçluluk, korku veya zevk hissi yaşamazsa başkalarını aldatmak daha kolay olur; çünkü bu durumda herhangi bir duygusal davranış bastırılmaya ihtiyaç duyulmaz. Aldatma sırasında duyguların yokluğu, (a) spesifik bir olayla ilgili pişmanlığın olmaması (örneğin, zengin bir şirketin dolandırılması), (b) yalan söyleyerek kendine güven duygusu ya da (c) genel olarak duygu eksikliği ile açıklanabilir. Örneğin, psikopat bireylerin duygusal zayıflıkları çok fazladır ve bu nedenle, büyük bir yalancı, yalan söylerken bile çok az korku ya da pişmanlık duyar (Hare, 2006; Porter ve Woodworth, 2007).

Fiziksel görünüş unsurları da, yalan söylemede etkin bir rol oynar. Örneğin, yüzlerin çekiciliği ve özellikleri, yalancıların başarısını kolaylaştıran güvenilirlik çıkarımlarına yol açabilir (Porter, England, Juodis, ten Brinke, ve Wilson, 2008; Porter, Gustaw, ve ten Brinke, 2010). Buna örnek olarak, Theodore Robert Bundy (Ted Bundy) verilebilir. Ted Bundy, "Bebek Yüzlü Katil" lakabı ile Amerika'nın ilk seri katili olarak literatüre girmiştir. "Yakışıklı, zeki ve eğitimli bir avukat olan tanımlanan Ted Bundy, kurbanlarını genelde kendini muhtaç durumda göstererek yardım için yanına gelen

kadınlardan seçerdi.” Uzun süre kimse kendisinden şüphelenmedi. Çünkü böyle niteliklere sahip olan birinin tehlikeli bir seri katil olabileceği kimsenin aklına gelmez.

Virginia Üniversitesi’nde Psikolojiye Giriş sınıfındaki öğrenciler iletişime geçerek, yarıyıldan önce bilmedikleri bir hemcins arkadaşla yapılacak, sözel olmayan davranış ve arkadaşlık üzerine bir çalışmada yer almaları için kaydolmaları istenmiştir. Başvuruyu yapan ve deneyin kriterlerini karşılayanlar (dönem başlamadan önce birbirlerini tanıma ve birbirini arkadaş olarak tanımlama da dahil olmak üzere) ile iletişime geçilerek çalışmanın ilk oturumu planlanmıştır. Yaklaşık 5 ay sonra ikinci bir seans için tekrar temasa geçilmiştir. Aynı cinsiyetteki 52 çiftin toplamı (29 kadın, 23 erkek) her iki seansı da tamamlamıştır (İlk seansa katılan bir çift ikinci kez geri dönmemiştir.). Her iki oturumun başında, gönderenler ve alıcılar, birbirlerine yakınlıklarını ölçen ölçekleri tamamlamışlardır. Öznel Yakınlık Endeksi (bkz. Aron, Aron, ve Smollan, 1992) katılımcıların iki soruya verdikleri yanıtların ortalaması: "Diğer tüm ilişkilerinizle ilgili olarak, bu kişiyle ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?" ve "Diğer insanların yakın ilişkileri hakkında bildiklerinizle ilgili olarak, bu kişiyle ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?" Her ikisi de (diğerlerinden çok daha az yakın) 9'a (diğerlerinden çok daha yakın) değişen ölçeklerde cevaplandırılmıştır. Her iki oturumda her iki arkadaş için puanların ortalaması 6'ya eşit ya da eşitse, arkadaşlar özellikle yakın sayılmış. Puanlarının ortalaması ikinci görüşmede 4'ten düşük ise, artık arkadaş sayılmamışlar. Diğer çiftler arkadaş olarak kabul edilmiş, ancak özellikle yakın gruba göre daha az yakın bulunmuştur. Bu Öznel Yakınlık ölçümüne göre, özellikle yakın arkadaş çifti, 21 çift yakın arkadaş ve arkadaş olmayan 7 çift varmış. Davranış yakınlığı veya karşılıklı bağımlılık İlişki Yakınlık Envanteri (İYE) ile değerlendirilmiş (Berscheid, Snyder ve Omoto, 1989). Eğer her iki seansta çiftin puan ortalaması 17'den büyükse ve her iki kişinin puanı 16'dan az değilse, arkadaşlar özellikle yakın olarak sınıflandırılmıştır. Her iki katılımcı da ikinci seans sırasında 11’in altında skor aldıysa, ikisi artık arkadaş olarak kabul edilmemiştir. Diğer katılımcılar arkadaş olarak düşünülmüş, ancak ilk gruba göre daha az yakın arkadaş olmuştur. Bu davranışsal yakınlık ölçütüne göre, 23 çift yakın arkadaş ve arkadaş olmayan 5 çift bulunmuştur. Faktör olarak yakınlık (her iki türden) kullanarak yapılan analizlerde, sınıflandırmaya göre artık arkadaş olmayan çiftler, bu kategorideki az sayıda çiftin analizinden çıkarılmıştır. Bu durum araştırmada ya 45 (Öznel Yakınlık Endeksi için) ya da 47 çift (İlişkisel Yakınlık Envanteri için) bırakmıştır. Yakınlık içermeyen analizlerde, 52 çiftin tümü dahil edilmiştir. Arkadaşların çiftleri ayrı ayrı test edilmiştir. Çeşitli iletişim

görevlerini ve kendi kendine rapor ölçümlerini tamamlamışlardır. Anahtar görevde, arkadaşlar dört hayat hikayesinin her birinde tartışmıştır. Arkadaşlardan biri, hikayeyi anlatan gönderen, diğeri ise soru sorulan alıcı olarak görevlendirilmiştir. Öykülerle ilgili sorular sorulmuş ve gerçek hikayeler olup olmadığını belirlemeye çalışmışlardır. Her konuşma başlamadan önce, alıcıya konuşulacak hikayenin konusunu belirten yazılı talimatlar verilmiştir (örneğin, bir ilişki hakkında bir hikaye, bir aile hikayesi, bir zamanlar birinin yaptığı bir şey hakkında bir hikaye). Hakem, gönderenden bu konu hakkında bir hikaye anlatmasını istemiştir. Yazılan talimatlarda, hakemin, gönderenin ilgili bir hikaye hakkında düşünmesine yardımcı olması için kullanabileceği ipuçları ve alıcının sohbeti devam ettirmesini sağlayabilecek sorular için öneriler yer almıştır. Alıcının görevi, konuşmanın seyri boyunca, gönderenin gerçek bir hikaye anlatıp anlatmayacağını belirlemektir. Hakemlere gönderenin tüm gerçek hikayeleri, yapılan tüm hikayeleri ya da her seansta gerçek ve uydurma hikayelerin herhangi bir kombinasyonunu söyleyebileceği söylenmiştir. Göndericiye tüm hikayeleri ikna etme talimatı verilmiş, öyle ki hikayeleri duyan herkes onların doğru olduğuna inanacak şekilde ayarlanmıştır. Her oturumda, her gönderenin iki gerçek hikayeyi ve iki hazır hikaye anlatması için talimat verilmiştir. Hakim talimatlarını okuduktan ve başlamaya hazır olduktan sonra, hakem ve gönderenin hikayeyi tartışırken yüz yüze oturması sağlanmıştır. Her konuşma için dört dakika kadar süre verilmiştir. Her konuşmadan sonra, gönderen ve alıcı birbirleriyle yüzleşirken, konuşma hakkında kısa bir anketi cevaplandırmıştır. Mevcut rapora ilişkin olarak, hakemler tarafından cevaplandırılan iki soru vardır. İlk olarak, hakemler, göndericinin söylediği hikayenin gerçek bir hikaye mi yoksa göndericinin mi oluşturulduğuyla ilgili tahminlerini belirtmiştir. Sonra, kendi sözleriyle, alıcılar şu soruyu cevapladılar: “Arkadaşınızın yalan söylediğini ya da doğruyu söylediğini (hangisini) seçtiniz?”. Çalışmanın sonucunda, aldatma ipuçlarıyla ilgili anlattıkları inançta neredeyse hiç farklı değildi. Ayrıca, profesyonel yalan dedektörleri gibi grupların aldatıcıları tespit etmede sıradanlardan daha doğru olmadıkları da gösterilmiştir. Sorun, hem profesyonellerin hem de görevlilerin, aldatma ile ilgili aynı, muhtemelen güvenilir olmayan bazı ipuçlarına güvenmeleri olabilir ve bu, her iki grubun da aldatmacayı tespit etmede etkileyici bir doğruluk göstermemesinin bir nedeni olabilir. Ayrıca geçmiş çalışmalardaki algılayıcıların gerçekleri ve yalanlarını tespit etmeye çalıştıkları kişi ile kişisel bir ilişkiden asla faydalanmadıklarını görülmüştür.

1.2.1. Yalanın Önyargısı

Aldatma tespiti, doğası gereği zor bir görevdir. Ancak sorgulama odasın içerisinde aldatma tespiti, kolluk kuvvetleri araştırmacıları için kritik bir rol oynar. Meissner ve Kassin (2002)'e göre, yalanı tespit etmedeki performansın, eğitim veya önceki deneyimler ile arttığı görülmemiştir. Bu iki faktörün etkisini daha iyi anlamak için paradigmaya bir sinyal algılama çerçevesi uygulanır. Bunun sonucunda, eğitimin veya önceki deneyimin "gerçeğin" in aksine "aldatma" şeklinde yanıt verme olasılığını arttırdığı gibi tepki yanlılığı üzerinde bir etkisi olduğu bulunmuş. Bu "araştırmacı önyargısı", hem literatürün gözden geçirilmesinde hem de adli tıpa dayalı aldatma tespit görevinde yer alan Kuzey Amerika kolluk kuvvetlerinin çalışmasında gözlemlenmiştir. Olası teorik mekanizmalar ve bu bulguların pratik sonuçları ise tartışılmaktadır. Polis sorguları o kadar güçlüdür ki, zaman zaman, masum insanlardan gelen "zorla-uyum sağlayan" ve "içten yanlış sahte itirafları" ortaya çıkarmıştır (Gudjonsson, 1992; Kassin, 1997; Leo & Ofshe, 1998; Radelet, Bedau, & Putnam, 1992). Scheck, Neufeld ve Dwyer, 2000). Araştırma, sorgulama sürecinin, kısmen ikna edici olmasa da, ikna edici olduğunu; çünkü açıkça bir suçluluk varsayımına dayandığından, bir dizi bilişsel ve davranışsal önyargıyı harekete geçirdiği varsayımına dayanmaktadır (Kassin, Goldstein, & Savitsky, 2001). Inbau, Reid, Buckley ve Jayne (2001) 'in El Kitabında, Cezai Soruşturma ve İtiraflar başlıklı bölümünde açıklandığı gibi, "Bir soruşturma sadece araştırmacı, şüpheliden akla uygun şekilde şüphelendiğinde yürütülür." Pek çok kolluk görevlisi sorgudan önceki ön görüşmede bir şüphelinin doğru veya yalan söylediğini saptayabildiğini düşünmektedir. Dahası, birçok kişi, bu ilk kararları, şüphelinin sözel ve sözel olmayan davranışlarının çeşitli yönlerini gözlemleyerek yüksek doğruluk düzeylerinde yapmayı öğrenebileceklerine inanmaktadır (Inbau ve ark., 2001; Vessel, 1998). Ne yazık ki, sorgulama odasına yanlış, hileli aldatmanın sonuçları masum bir şüpheli için oldukça maliyetli olabilir. ABD'nin askeri donanmasında uzman tanık olarak ifade ettiği PFC Timothy Bickel (1999) açıklamalarında davalıya karşı bağımsız delil bulunmamasına rağmen, Bickel'i ve başkalarının sorgulama sonuçları sorulduğunda, bir araştırmacı "aldığımız eğitime dayanarak aldatma belirtileri gösteriyor." dediğini belirtiyor. Daha spesifik olarak, bu araştırmacı şöyle diyor: "Vücut dili ve bizim sorularımıza tepki gösterme şekli, tüm gerçeği gösteriyordu. Bazı beden dili örnekleri, sakin kalmaya çalışmasına rağmen gergin olduğunu gösteriyordu. Ona gözlerini kaçıracağı bir soru sorduk ve o doğrudan

göz teması kurmadı. Zaman zaman oldukça gergin davranıyordu. Bir keresinde ağlamaya bile başladı."

Florida'da yaşanan Tom Sawyer olayı ise bu duruma gösterilebilecek bir diğer örnektir. burada araştırmacılar cinsel taciz ve cinayet sanığını suçladılar. 16 saat boyunca sorguya çektiler, tehditler yayınladılar ve sahte oldukları yönünde bir itiraf çıkardılar (Ofshe ve Leo, 1997). İtiraf, mahkeme yargıcı tarafından bastırıldı ve diğer kanıtların yokluğunda, suçlamalar düştü. Baş şüpheli olan Tom Sawyer'ın yüzünün kızarması ve ilk görüşme sırasında utandığı görüldü. Bu hareketi aldatma işareti olarak yorumlanırken, aslında davranışsal bir tepkiydi. Ancak, araştırmacıların bilmedikleri, Sawyer'ın, sosyal açıdan kaygı verici bir bozukluğa sahip, iyileşen bir alkolik olduğuydu. Bu durum, sosyal ortamlarda bolca terlemesine ve kızarmasına neden olmuştu. Eğitim ya da deneyimin, bireyin doğru ve aldatıcı hedef kişiler arasında ayrım yapma yeteneğini artırabilmesi mümkün olsa da, çeşitli faktörler temelinde gerçek ya da aldatmaya yönelik kararlarını değiştirebilir.

1.2.1.1. Doğruluk Önyargısı

Gerçek-Varsayılan Teori (GVT) yeni bir aldatma ve aldatma tespiti teorisidir. Teorinin adından da anlaşılacağı gibi, ana fikir, insanlar diğer insanlarla iletişim kurduklarında, diğer kişinin söylediği şeyin temelde dürüst olduğunu varsayıma eğilimidir. İnsanların tipik olarak "gerçek-yanlı" olduğu fikri yeni olmaktan çok uzaktır (McCornack & Parks, 1986; Zuckerman, DePaulo, & Rosenthal, 1981). Yeni olan, dürüstlüğün bu varsayımının, hem bireysel hem de tür için son derece uyumlu olduğu şeklinde görülmesidir. Gerçek-varsayılan, etkin iletişim ve işbirliğini mümkün kılar ve dürüstlük varsayımı genellikle doğru inanç durumlarına yol açar; çünkü çoğu iletişim çoğu zaman dürüsttür. Bununla birlikte, dürüstlüğün varsayımı insanları zaman zaman aldatmaya karşı savunmasız kılmaktadır. Teorinin adı ve ana fikri, gerçek varsayılan durumdur. Gerçek şu ki, dürüstlüğün pasif bir varsayımını içerir: (a) aldatma olasılığını etkin bir şekilde düşünmemek veya (b) aldatma için yeterli olumlu kanıt elde edemedikten sonra bilişsel olarak gerçek olduğu temeline dönmektir. Varsayılan olarak insanlar, başkalarının iletişiminin dürüst olduğuna dair bilinçli bir düşünme olmadan bunu varsaymaktadır. Bu bir varsayılan olduğundan, iletişim hakkında çıkarımlar yapmak için de pasif bir başlangıç yeridir. Bir mesajın aldatmaca olabilme olasılığı, şüphenin aktif olarak tetiklenmediği sürece genellikle akla gelmez.

İnsanların gerçekleri tespit etme konusundaki doğruluğu, yalanları tespit etme konusundaki doğruluğundan daha iyidir (DePaulo, Charlton, Cooper, Lindsay ve Muhlenbruck, 1997; Vrij, 2000; Zuckerman, DePaulo ve Rosenthal, 1981). Örneğin, Vrij (2000) aldatma literatürünü tespit etmeye ilişkin yaptığı son incelemesinde doğruların saptanması için %67, yalanların saptanmasında %44'lük bir doğruluk oranı bulmuştur (şans doğruluğu % 50 olurken). Bu bulgu için yapılan bir açıklama, doğru ve aldatıcı davranışın "bulunabilirliği" ile ilgili mevcut buluşsal sezilebilirliktir (O'Sullivan, Ekman ve Friesen, 1988). Günlük hayatta insanlar aldatıcı ifadeler yerine doğru ifadelere daha sık maruz kalır. Aldatıcı ifadelerin bu nadirliği, insanlara dürüst ifadelerin en olası olduğunu ve bu nedenle diğerlerini dürüst olarak değerlendirmeye eğilimli olduğunu varsaymasına sebep olur. Konuşma içerisinde bir kişi bir şey anlatırken ona "Bunu kanıtlayabilir misin?", "Bu gerçek olamaz." gibi yorumlar yapsa o iletişim çok fazla sürmez. Bu yüzden insanlar onlara anlatılan şeylerin doğru olduğunu kabul etme eğilimdedir.

İnsanların aldatma tespit etmelerinin bir başka nedeni de, şüpheli olmak için bir sebebi olmadıkça, dürüstlüğü ön planda tutmak ve bir etkileşim ortağını doğru bir şekilde görebilmek için bir önyargıya sahip olmalarıdır (McCornack & Parks, 1986; Miller, Mongeau, & Sleight, 1986; O'Sullivan, Ekman ve Friesen, 1988; Zuckerman ve ark., 1979; Zuckerman, DePaulo ve Rosenthal, 1981). Aldatma deneylerinin büyük çoğunluğu katılımcıların yargıladığı materyalde %50 yalan ve %50 gerçek oranlarını temel olarak kullandıklarından, bu doğruluk önyargısı katılımcıların yalanları hafife almasına ve doğruluğunu azaltmasına neden olur (Levine, Kim, Park, & Hughes, 2006; Levine, Park, & McCornack, 1999; Park & Levine, 2001). Bununla birlikte, doğruluk yanlılığı birçok doğal olarak meydana gelen durumlarda, aldatma doğruluğunu önemli ölçüde azaltmayabilir; çünkü aldatma oranları genellikle tüm etkileşimlerin %50'sinden daha düşüktür (DePaulo, Kashy, Kirkendol, Wyer ve Epstein, 1996; George ve Robb, 2008; Hancock, Thom-Santelli ve Ritchie, 2004a; Serota, Levine ve Boster, 2010).

Düşük aldatma oranlarına sahip olan çalışmalarda doğruluk eğilimi nedeniyle daha yüksek doğruluk oranları vardır (Levine ve ark. 2006; Levine ve ark. 1999, Park ve Levine 2001; Van Swol, Braun ve Malhotra, 2012). Levine ve meslektaşları (1999) bu durumu dürüstlük etkisi olarak adlandırmışlardır. Örneğin, Van Swol, Malhotra ve Braun (2012) katılımcıların yalan söylemek isteyip istemediğine karar vermelerine ve %77 doğruluk oranlarına ulaşmalarına izin vermiştir; çünkü çoğu katılımcı yalan söylememeyi seçmiştir.

İnsanların içsel olarak tutarlı olan, makul olan ve doğru olan birçok ayrıntı içeren ifadeleri dikkate alma eğilimleri, bu kriterler sağlandığında ifadeyi doğru olarak değerlendirmelerine sebep olmaktadır. Bununla birlikte, birçok yalancı, sözel olarak yeteneklidir ve içsel olarak tutarlı, sağlam mantıklı ve birçok ayrıntı içeren yalanları söyleyebilmektedir (Vrij, 2000). Yalancılar böylesine yüksek kaliteli aldatıcı ifadeler sunmayı başardıkça, yalanları doğru olarak değerlendirilebilir ve gerçek bir yanlılığa yol açabilir.

Aldatma ve aldatma tespiti konusundaki en yeni meta-analizlerin bulguları ele alındığında Bond ve DePaulo (2006), insanların aldatmacayı tespit etmede şanstan biraz daha iyi olduğunu bulmakla beraber insanların doğruluk önyargısında bulunma eğiliminde olduğunu da bulmuştur. Doğruluk önyargıları, direkt dürüst olarak değerlendirme eğilimidir (Levine, Park ve McCornack, 1999). Aldatma tespiti deneylerindeki katılımcılar genellikle eşit sayıda doğruyu ve yalanları gördükleri için (inkar etmekten daha sık inanmaya eğilimli oldukları için), insanlar dürüst mesajları yalanlardan daha çok tespit ederken, %50'nin altında bir oranda yalanları doğru bir şekilde tespit etmektedir (Levine et. al., 1999). Bond ve DePaulo (2008), aldatma tespit etme yeteneğinde anlamlı bireysel farklılıkların olmadığını belgelemektedir. Örneğin, Aamodt ve Custer (2006), polis gibi mesleki deneyime sahip kişilerin, doğruları yalanlardan ayırmakta kolej öğrencilerinden daha iyi tespit etmediklerini bulmuştur.

Televizyon dizisi olarak yayınlanan “Lie to Me”, sözel olmayan iletişimi okuma yeteneğiyle suçları çözen bir sosyal bilim insanını konu almaktadır. Lie to Me dizinin öne çıkan bir özelliği de, başroldeki karakterin, şüpheli rolündeki diğer karakterlerin sözel olmayan ipuçlarını, yan yana duran tanınmış insanların resimleriyle bir araya getirip incelemesidir. Yönetmen ve yazarlar, izleyicileri ünlü insanların yalanları ile ilişkilendirirken izleyicilere de bu ipuçlarını öğretiyor gibi görünüyor. Yaplan bir araştırmada, “Lie to Me” izleyicilerinin aldatmayı tespit etme yeteneğini etkiliyor mu? Eğer etkiliyorsa bu nasıl oluyor? sorularına cevap aranmıştır (Levine, Serota ve Shulman, 2010). MidWestern Üniversitesi’nde 108 lisans öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada katılımcılar üç farklı gruba rastgele atanmıştır. Gruplar “Lie to Me dizisinden bölüm izleyenler, alternatif bir başka televizyon programı izleyenler ve hiçbir program izlemeyenler” olarak ayrılmıştır. Tüm katılımcılar, yarısı dürüst ve yarısı yalan söyleyen kişilerden oluşan, 2007 yılında Michigan State Üniversitesi'nde T. Levine tarafından Ulusal Bilim Vakfı tarafından finanse edilen 100'den fazla banttan seçilmiş 12 röportajı izleyip ve değerlendirmişler. Videolarda görüşmecilerin tam vücutları

gösterilmiştir. Her video için dürüst veya yalan olarak değerlendirme yapılmıştır. Her görüşme, aynı 10 soruyu içermiştir. İlk birkaç soru ekip çalışması ve Trivia oyunları oynamaya ilişkin, önceki deneyimler hakkında sorular sorulmuştur. Bunları, görüşmecinin oyundaki performansını değerlendirmek için sorular takip etmiştir. Son üç soru, hile yapılıp yapılmadığını, katılımcının dürüstçe cevap vermesi halinde ve görüşme sırasında kişinin eşinin ne diyeceğini sormaktadır. Araştırmanın sonunda görülmüş ki katılımcılar anlamlı bir şekilde gerçeği saptırarak, görüşlerin %56'sını dürüst olarak değerlendirmişler. Katılımcılar gerçekleri yalanlardan ayırt etme şansından daha iyi ve %62,2 doğruluk oranı elde etmiştir. "Lie to Me" izleyicileri, diğer iki gruba göre daha şüpheci bulunmuştur. Her ne kadar araştırmalar gerçeğin önyargısının çok güvenilir bir bulgu olduğunu gösterse de, çoğu insan çoğu zaman gerçeğe yanlıdır. Artan şüphecilik yalan tespiti ya da gerçek-yalan ayrımcılığını iyileştirmede başarısız olmuştur. Bununla birlikte, doğru tespit edilen, dürüst mülakatların oranını da önemli ölçüde azaltmıştır. Sonuçlar biraz şaşırtıcıdır; çünkü araştırmalar, sözel olmayan ipuçları (Levine ve ark., 2005) ve şüpheli tavırlar (Kim & Levine, 2008; McCornack & Levine, 1990) hakkında zararsız, sahte bilgilere maruz kalmanın genel olarak hafif fakat istatistiksel olarak anlamlı iyileşmelere yol açtığını göstermektedir. Mevcut bulgularda durum böyle değildi. Doğruluk önyargısındaki düşüşler, yalanlar için isabet oranlarında karşılık gelen bir artış olmadan, yanlış, pozitif aldatma atıflarının artmasına yol açmıştır. Doğruluk önyargısındaki azalmalar, genellikle yanlış bilgi sağlandığında daha düşük bir doğrulukla sonuçlanır. Böylece, "Lie to Me", şüpheciliği doğruluk oranını arttırır.

1.2.1.2. Yalan Önyargısı

İnsanlar tutarlı, mantıklı ve gerçek olması için birçok ayrıntı içeren ifadeleri düşünme eğilimindedir. En gerçek ifadelerin büyük bir olasılıkla bu kriterleri yerine getirdiğinden gerçekçi olarak değerlendirilecektir. Bununla birlikte, birçok yalancı sözlü olarak yetenekli olup içerik olarak tutarlı, akla yatkın ve birçok ayrıntı içeren yalanlar söyleyebilmektedir (Vrij, 2000). Yalancılar, bu tür güvenilir derecede yanıltıcı ifadeler sağlamayı başarırlar. Bu yüzden kurgulanan iyi yalanlar doğru olarak değerlendirilebilir. İyi yalan söyleyenler, kendilerinin inandırıcılığının farkında olduğu için insanların onlara söylediği şeyleri de yalan olarak değerlendirmeye meyillidir.

Araştırmalar, insanların sözel olmayan davranışları kontrol etmenin, konuşma içeriğini kontrol etmekten daha zor olduğunu göstermiştir (DePaulo ve Kirkendol,

1989; Ekman, 1992; Ekman ve Friesen, 1974; Vrij, 2000). Bu zorluğu göz önünde bulundurarak, birçok hedef kişinin (hem yalan hem de doğru söyleyenlerin) dürüst bir tavır sergilemeyi başaramayacağı ve gözlemcilerin, kararlarını verirken hedef kişinin yalan söylediğini gösterme eğiliminde olabileceğini düşünebilir.

1.3. Duygusal Zeka (DZ)

Günümüzde duygusal zekanın bireylerin sosyal hayatındaki etkileşimlerinde önemli bir rol oynadığı çalışmalar tarafından da desteklenmiştir. "Duygusal Zekâ" kavramını ilk kullanan kişiler; John Mayer ve Peter Salovey'dir. Daha sonra bu kavramı daha çok yaygınlaştırmayı hedefleyen ve üstünde bir çok çalışma yapan bir diğer kişi de, Daniel Goleman'dır. Duygusal Zekâ kavramı yaygınlaştıkça, kişilerin bu kavramı tanımlama biçimi de farklılık göstermiştir. O yüzden bir çok farklı tanımı bulunmaktadır.

DZ'yi anlamak için ilk önce duygu ve zekanın ne olduğunu anlamak gerekir. Duygular, bireylerin çevreleriyle ilişkilerinde meydana gelen değişikliklerle başa çıkmada yardımcı olan müdahale süreçleri olarak gelişir (Freeland, Terry ve Rodgers, 2008). Ayrıca, zeka, öncelikle soyut düşünceyi yürütme kapasitesinin yanı sıra çevreye öğrenme ve adapte olma genel yeteneğini de temsil etmek olarak görülebilir (Mayer, Salovey ve Caruso, 2004). Bu nedenle Duygusal Zeka, duyguyla ilgili bilgilerin (örn., yüz ifadeleri) doğru işlenmesini ve problemleri çözmek için muhakemede duyguları kullanma becerisini içerir (Brackett ve ark. 2006).

Göreceli olarak yeni bir yapı olmasına rağmen, DZ, psikoloji, nörobilim, sağlık psikolojisi, gelişimsel kavrayış gibi çok çeşitli mesleki alanlarda etkili bir çerçeve olarak ortaya çıkmaktadır. Bunların içinde; klinik sağlık pratiği, danışmanlık, endüstri ve örgüt psikolojisi vardır (Kooker, Shoultz & Codier, 2007).

Duygusal Zekâ , sosyal zekanın bir alt kümesi olarak, kişinin kendisinin ve başkalarının hislerini ve duygularını gözlemleme, bunların ayrımını yapabilme ve bu bilgiyi onların hareket ve düşüncelerinde kullanabilme becerisidir (Salovey ve Mayer, 1990). Genel olarak, duygusal zekânın bu özellikleri, hem akılcı hem de duygusal başa çıkma becerilerinin kullanılması yoluyla insanların yaşamlarına uyum sağlama becerilerine yardımcı olmak için birleşir.

Daniel Goleman ise DZ'yı bireylerin kendi duygularını, yaşamlarını daha etkin kullanabilecek şekilde düzenleyebilme becerisi olarak tanımlar (Goleman,1995).

Wong ve Law (2002)'ye göre, Duygusal Zekayı 4 farklı beceri ile açıklamaktadır. Bu dört beceri; "duyguların değerlendirilmesi", "duyguların ifadesi (kendi ve başkalarının)", "duyguları kullanabilme" ve "duyguların yönetimi (kendi ve başkalarının)". Kendi duygularını değerlendirebilme ve anlayabilmenin, duygularını kontrol edebilmede önemli bir rol olduğu düşünülmektedir. Duyguları tanıma becerisi, insanların duygusal olarak iyi olmaları için hayati önem taşır, çünkü başkalarında duyguları tanıma yeteneği, empati ve açıklık da dahil olmak üzere, duygusal zekanın ek yönleriyle ilişkilidir (Mayer ve Salovey, 1993, 1997). Başkalarının ne hissettiğini algılamak için duygusal zihinsel yetenekleri olmadan, bireyler muhtemelen başkalarına karşı empati ve anlayış besleyemezler. Duygusal zeka, sadece kişisel bileşenleri (örneğin, duygusal içgörü ve duygusal öz-yönetim) içermez, aynı zamanda kişilerarası bileşenleri (örn. empati) de kapsar. Rezaiean ve Koshtegar (2008)'ın yaptığı araştırmaya göre, kendi duygularını anlayabilen, değerlendirebilen insanlar, zayıflıklarını da anlayıp geliştirebildikleri için kendi hayatlarında daha başarılı olduklarını bulmuştur. Kendi duygularını anlayabilmek, başkaları ile empati yapabilmek açısından oldukça önemlidir. Böylece insanlar, kendi duygularını yönetebilirken başkalarının da duygularını anlayarak ve yöneterek istedikleri hedeflere daha kolay ulaşabilirler. Bu konu ile ilgili yapılan bir araştırmada, duygusal zeka ile duygusal öz-yetim, öz-farkındalık, ilişki yönetimi ve sosyal farkındalık dahil olmak üzere duygusal zeka boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Rezaiean ve Koshtegar, 2008).

Bar-on'a göre DZ, kişisel, duygusal ve sosyal becerilerin çevredeki baskı ve zorlamalarla başa çıkma yeteneğidir (akt. Stein ve Book, 2003). Bir başka tanıma göre duygusal zekâ, duyguların etkili ve yerinde kullanılması için onları yönetebilme becerisidir (Cooper ve Sawaf, 2003).

Petrides ve Furnham (2000a)'a göre "özellik" ve "bilgi işlem süreci" diye iki farklı şekilde açıklanmıştır. Zekayı bir kabiliyet olarak değerlendirmiş, kişilik boyutlarının duygusal zekâ ile olan kuvvetli ilişkisi nedeni ile "özellik-kişisel karakter özelliği" ile duygusal zekâyı açıklamıştır. Duygusal zeka, bireysel farklılıların kendi ve başkalarının duygularını anlamada, değerlendirmede, iletişim kurmada ne kadar önemli olduğunu kapsar (Zeidner, Matthews, ve Roberts, 2009).

Yapılan araştırmalarda, duygusal zekanın kişilerin sosyal davranış becerilerini etkilediği görülmüştür (Mayer, Roberts, ve Barsade, 2008). Aynı zamanda duygusal zeka, gençlik çağında ortaya çıkan agresyon ve rahatsız edici davranışlarla da negatif

yönden ilişkili olduğu gözlemlenmiştir (Brackett, Mayer, ve Warner, 2004; Davis ve Humphrey, 2012; Kokkinos ve Kipritsi, 2012; Lomas, Stough, Hansen, ve Downey, 2012; Mayer et al., 2008; Moriarty, Stough, Tidmarsh, Eger, ve Dennison, 2001). Bununla birlikte empati, bireysel ilişkilerin kurulması, başkalarıyla kurulan sosyal ağdan tatmin olmanın da duygusal zeka ile pozitif yönden ilişkisi bulunmuştur (Ciarrochi, Chan, ve Caputi, 2000; Mayer, Caruso, ve Salovey, 1999).

Duygusal zekayı açıklayan üç tane model vardır. Bunlar; Duygusal Zeka Beceri-Tabanlı Model, Bar-on Duygusal-Sosyal Zeka ve Duygusal Yeterlilik Modeli'dir. Bu çalışmada Bar-on Duygusal-Sosyal Zeka Modeli baz alınacağı için en son ona yer verilmiştir. İlk olarak Duygusal Zeka Beceri-Tabanlı Model'e göre duygusal zeka; duyguların "algılanması", "asimilasyonu", "anlayışı" ve "düzenlenmesi" olan dört farklı yeteneğe dayanmaktadır (Mayer ve Salovey, 1997). Başka bir deyişle, duyguları değerlendirip ifade ederken duyguları doğru şekilde algılamak, bu teoriye göre yeteneklerden biridir. Düşünceleri kolaylaştırdıkça duygulara erişmek ya da yaratmak da başka bir yetenektir. Duygu ve duygusal bilgiyi anlamak ise bir sonraki yetenektir. Ayrıca duygusal ve entelektüel büyümeyi teşvik etmek için duyguları düzenlemek, duygusal zekanın bu modele göre kapsanması gereken diğer bir özelliğidir. Algı becerisi, hem kendinin hem de diğerlerinin duygularını algılamaktan ibarettir. Asimilasyon yeteneği ise; duygulara yol açmak ya da bunları diğer bilişsel süreçlerde kullanmak için duyguları yaratmak, kullanmak ve hissetmektir. Anlama becerisi ise duygusal bilgiyi, duyguların zamanla nasıl ilişki kurup değiştiğini anlama ve duygusal anlamları arttırma yeteneğidir. Son olarak Düzenlemesi ise; duygulara açık olmak demektir. Ek olarak, kişinin ve diğerlerinin duygularını anlama ve kişisel gelişimine yardımcı olmak için gözlenmesi ve düzenlenmesidir (Mayer ve Salovey, 1997).

Duygusal Yeterlilik Modeli ise DZ terimi için teorik yaklaşımlardan biri olarak geliştirilmiştir. Bu modelin yetkinlikleri iş yerlerine odaklanarak oluşturulmuştur. Goleman (2005), öncelikli olarak Duygusal Zekanın, kişinin duygularını bilen, duyguları idare eden beş önemli unsuru içerdiğini; buna ek olarak, da başkalarının duygularını ayırt edici olduğunu belirtmiştir. Bu model işyerinde ve örgütsel alanlarda etkinlik ve kişisel sonuçları bulmak için oluşturulmuştur (Goleman, 1998). Model dört temel boyut sunmaktadır. Bu boyutlar "Kendini Tanıma", "Sosyal Farkındalık", "Öz Yönetim" ve "İlişki Yönetimi" dir. Bu dört boyut da 20 yetkinliğe ayrılmıştır. Kendini Bilinçlendirme, "Doğru öz değerlendirme", "Duygusal öz-farkındalık" ve "Özgüven" i içerir. Sosyal Farkındalık, "Hizmet Yönelimi", "Empati" ve "Örgütsel farkındalık" dan

oluşur. Öz-Yönetim, 'Öz-denetim', 'Sorumluluk', 'Güvenilirlik', 'Adaptasyon', 'Girişim' ve 'Başarı Yolculuğu'ndan oluşur. İlişki Yönetimi 'Başkalarını Geliştirme', 'İletişim', 'Etki', 'Çatışma Yönetimi',
'Değişim Katalizörü', 'Liderlik', 'Takım Çalışması' ve 'Yapı Tahvilleri' ve 'İşbirliği' konularını içermektedir. Golemans'ın modeline göre bu duygusal yetkinlikler, bir kişinin Duygusal Zekasını temsil eder ve bu modelin boyutları, kişiyi iş yaşamında daha aktif kılar (Goleman, 2001).

Bu çalışmada baz alınan Bar-on Duygusal-Sosyal Zeka Modelinde ise duygusal ve sosyal zeka, duygusal ve sosyal yetkinliklere dayandırılmıştır. Ayrıca kendimizi ne kadar başarılı tanımladığımızı ve bu tanımlamayı belirleyen beceri ve kolaylaştırıcılar (başkalarını tanımak, onlarla ilişki kurmak ve günlük talepler ile başa çıkmak) duygusal zekanın önemli parçalarıdır. Bu yaklaşımda; 'Kişisel Beceri', 'Kişilerarası Beceri', 'Uyarlanabilirlik', 'Stres Yönetimi' ve 'Genel Mod' olmak üzere 5 farklı beceriden oluşmaktadır. Kişisel beceriler; duyguların, hislerin ve benliğin düşüncelerinin bilincine varma ve bunları gerçekleştirme yeteneğidir. Kişisel beceriler ayrıca, 'Duygusal Benlik Bilinci', 'Özsaygı', 'Bağımsızlık', 'Girişkenlik' ve 'Kendini Gerçekleştirme' gibi beş alt faktörü göz önünde bulundurur. Kişilerarası beceriler; ötekilerdeki duyguların, hislerin ve fikirlerin farkına varma ve onları anlama becerisidir. Kişilerarası beceriler de üç alt faktörü göz önünde bulundurur. Bu alt faktörler "Sosyal Sorumluluk", "Empati" ve "Kişilerarası İlişkiler" dir. Uyarlanabilirlik; duyguları koşullara dönüştürmeye açık olma yeteneğidir ve 'Esneklik', 'Gerçeklik Testi' ve 'Problem Çözme' olmak üzere üç alt faktöre sahiptir. Stres Yönetimi; stres yoluyla meydana gelen kaygı ve duyguları kontrol etme yeteneğidir. Stres Yönetimi'nin ayrıca "Stres Toleransı" ve "Dürtü Kontrolü" gibi alt faktörleri de vardır. Son olarak, Genel mod olumlu duyguları hissetme ve ifade etme ve iyimser olma yeteneğidir. Genel mod'un alt faktörleri 'İyimserlik' ve 'Mutluluk'tur (Bar-On, 2006).

Literatürde, Duygusal Zeka'nın sosyal ilişkilerin kalitesi üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu gösteren birçok bilimsel bulgu bulunmaktadır (Lopes, Salovey ve Straus, 2003; Yip ve Martin, 2006; Williams, Daley, Burnside ve Hammond-Rowley, 2009). Yip ve Martin (2006), mizah anlayışı, duygusal zeka ve sosyal yeterlilik arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın bulguları, duygularını daha iyi düzenleyebilen bireylerin, sosyal ilişki kalitesini etkileyen daha neşeli ve daha az olumsuz ruh halleri yaşama eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, mizahın duygusal yönleri, sosyal yeterlilik ve duygusal

zeka ile bilişsel veya tutumsal yönlerden daha anlamlı görünmektedir. Benzer şekilde, Lopes ve ark. (2004), duyguları yönetme yeteneğinin en çok günlük sosyal etkileşim kalitesi ile ilişkili olduğunu bulmuştur.

Duygular tipik olarak ilişki bağlamında ortaya çıkar (Mayer, Caruso, Salovey ve Sitarenios, 2001). Sosyal etkileşim sırasında sözel ve sözel olmayan duygusal ifadeler, kişinin kendi ve başkalarının düşünceleri, niyetleri ve davranışları hakkında bilgi aktarır (Ekman, 1973, Brackett, Rivers ve Shiffman, 2006). Bir kişinin başka bir kişiyle ya da bir nesneyle ilişkisi değiştiğinde, duygularını o kişi ya da nesneye karşı da değiştirir (Lazarus, 1991).

1.4. Antisosyal Eğilim (AE)

Antisosyal Kişilik Bozukluğu (AKB), DSM-5'te 15 yaşından beri süregelen, başkalarının haklarını umursamayan ve çiğneyen yaygın bir örüntüdür. Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış birçok kişinin 15 yaşında önce de okuldan ya da evden kaçma girişimi, akranları ile kavgaya tutuşma, insanlara ya da hayvanlara zarar verebilecek davranışlarda bulunma, kamuya ait eşyalara bilerek zarar verme, yangın çıkarmaya çalışma, çoğunlukla yalan söyleme, ve başkalarının eşyalarını izinsiz alma gibi AKB'ye doğru gidebilecek davranışlarda bulunabilir (Comer, 1998).

DSM-5'e göre bir kişinin AKB tanısı alabilmesi için 7 kriterden en az üç ya da daha fazlasını karşılaması gerekiyor. 7 madde şu şekildedir:

1- Tutuklanmasına yol açan yineleyici eylemlerde bulunmakla belirli olmak üzere, yasal yükümlülüklere uymama.

2- Sık sık yalan söyleme, takma adlar kullanma ya da kişisel çıkarı ya da zevki için başkalarını dolandırma ile belirli düzmecelik (sahtekarlık).

3- Dürtüsellik ya da geleceği tasarlamama.

4- Sık sık kavga dövüşlere katılma ya da başkalarının hakkına el uzatma ile belirli olmak üzere sinirlilik ve saldırganlık.

5- Kendisinin ya da başkalarının güvenliğini umursamama.

6- Sürekli bir işinin olmaması ya da parasal yükümlülüklerini yerine getirmeme ile belirli, sürekli bir sorumsuzluk.

7- Başkasını incitmesi, başkasına kötü davranması ya da başkasından çalması durumunda aldırmazlık gösterme ya da yaptıklarına kendince bir kılıf uydurma ile belirli olmak üzere vicdan azabı çekmeme (pişmanlık duymama).

Yukarıdaki kriterler dışında DSM-5'e göre, kişinin AKB tanısı alması için bu kriterlerden üç ya da daha fazlasını karşılaması dışında üç belirleyici kriter daha vardır. Bunlardan biri, kişinin en az 18 yaşında olması gerekmektedir. İkincisi, 15 yaşından önce davranım bozukluğu olduğuna ilişkin kanıtlar olması gerekmektedir. Sonuncusu ise, toplum dışı davranışlar yalnızca Şizofreni ya da İkiuçlu Bozukluğun gidişi sırasında ortaya çıkmaması gerekmektedir.

Antisosyal eğilimli kişiler, dürtülerini kontrol edemezler ve saldırgan davranış biçiminde bulunabilirler. Bu kişilerde; süperego tam gelişmemiş gibidir. Bu yüzden genelde saldırgan bir davranış gösterdiklerinde suçluluk duygusu hissetmezler. Onlar için haz ilkesi ve elde edecekleri dürtüsel doyum her şeyin üstünde yer almaktadır. Toplum tarafından hoş görülmeyecek davranışlarda bulunduklarında ise kendilerini haklı konuma getirebilmek için savunma mekanizmalarını devreye sokarlar.

Antisosyal eğilimli bireyler sürekli öfke duygusu yaşayan, yaptığı şeylerde pişmanlık duygusu yaşamayan, dışarıya sert gözüken bir profil çizen, etrafa karşı zarar veren davranışlarda bulunan ve insanlara bir şeyleri zorla yaptırabilecek potansiyele sahip insanlardır. Bu özelliklere sahip bireyler toplumun uyduğu kuralların dışına çıkmaktan hoşlanırlar (Özgüven, 1974). Bu durumda kişiler, empati yeteneğinden yoksun, insanlarla olan ilişkilerini kontrol altında tutamayan, duygusal farkındalığı düşmüş ve duygularını kontrol edemeyen bireylere dönüşürler (Kaygusuz ve Sardoğan, 2007). Böylece bireylerin kurduğu ilişkiler duygusal yakınlıktan uzak olduğu için sosyal ortamlarda kendilerini doyumsuz ve yetersiz hissederler (Eldeklioğlu, 2008). Bu yüzden insanlarla kurdukları ilişkiler tutarsız ve süreklilikten uzaktır. Ayrıca kurduğu ilişkileri bireysel çıkara bağlı ilişkiler olduğu için yüzeysel kalır. Bu da uzun süreli arkadaşlık kurmasına engeldir.

Toplumsal kurallara uymakta zorlandıkları ve duygu ve dürtülerini de kontrol edemedikleri için suç işleme ihtimalleri yüksektir. Bu durum çevresindeki ilişkilerini de olumsuz yönde etkilediği için sosyal destek anlamında eksik kalmalarına sebep olabilir. Sosyal destek eksik olduğu durumda da yalnızlık daha ön plana çıktığı için olumsuz yaşantıları ve antisosyal eğilimleri artabilmektedir. Ayrıca aile içerisindeki iletişim ve bağın zayıf olması, çocuğu kapsayan ve örnek olabilecek bir ebeveynin olmayışı da antisosyal eğilimleri arttırabilmektedir (Peker, 2007).

Hare (1970)' göre, ebeveyn kaybının yaşanması, ebeveynin çocuğu reddi, yeterli sevgi ve şevkatin verilmemesi ya da çelişkili disiplin uygulamaları gibi sebepler çocuğun ileride antisosyal eğilim göstermesine sebep olabilir. Yapılan başka

çalışmalarda da görülüyor ki ebeveynleri tarafından kapsanmamış, ihmali gerçekleşmiş çocuklarda ileride antisosyal eğilim görülebilir. Annesi tarafından sevgiyi hiç yaşamamış çocuklarda, antisosyal eğilimin gelişmesinin etkisi vardır. Geçtan (1997)'a göre, çocuğun içselleştirme sürecinde yaşadığı bu önemli aksaklık, süperegonun gelişmesini etkileyeceğinden dolayı, insanlığın temel edindiği değerlerden uzak ve saldırganlık dürtüsü ile sınırlanmış bir bireyin oluşmasına sebep olur.

Yapılan başka bir araştırmada ise, çocuklukta gelişen davranım bozukluğu ve antisosyal eğilimi anlamlı derecede etkileyen faktörlerin; ebeveynlerin çocuğa olan tutumu, ona sağladığı bakımın kalitesi, sınır belirleyici davranışları ve çocuğun varlığını tanımaması olduğu tespit edilmiştir (Reti ve ark., 2002).

Yapılan bir araştırmada Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve tanı almamış bireylerin duygusal zeka düzeyleri karşılaştırılmıştır. Çalışmaya 102 tanı almış, 102 tanı almamış olmak üzere 204 kişi katılım göstermiştir. Araştırmanın sonucunda ise AKB tanısı almış bireyler ile tanı almamış bireyler arasında anlamlı derecede farklılıklar bulunmuştur. Tanı almış bireylerde duygu farkındalığı, duygu kontrolü, empati kurabilme becerisi, olumlu bir yaşantıya motive etme becerisi ve kurduğu sosyal ilişkileri kontrol altında tutabilme becerisinde zorlandığı görülmektedir (Kaygusuz ve Sardoğan, 2006).

Yapılan başka bir araştırmada kişilik bozukluğu semptomatolojisi ile duygusal zeka arasındaki ilişkiye bakılmıştır. AKB alt ölçeğinde daha yüksek puan alanların kendilerini daha az duygusal netlik, duygusal onarım ve duygusal farkındalık olarak tanımladıklarını ve daha az özel duygusal öz-farkındalık ile birleştiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca, Histrionik, Borderline, Narsistik ve Antisosyal Kişilik Bozukluklarının, kişilerin duygusal işlevlerindeki bazı eksikliklerin üstesinden gelmek zorunda olduklarını açıkça göstermektedir. Özellikle bu kişilik bozukluğu olan bireyler, duygusal zekânın içsel yönlerine özellikle karşı koymuşlar ve aynı zamanda duygusal ifadelerinin kamusal doğasıyla aşırı derecede meşgul görünmüşlerdir. Yani, bu tür bireylerin duygusal deneyimlerini kamusal gösteriler için dramatik bir yetenekle bir araya getirerek duygusal bir öz-kavrayışa sahip oldukları görülmektedir (Leible ve Snell, 2004).

1.5. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencileri ve araştırma görevlilerinde yalanı tespit etme becerisini ölçmek ve antisosyal eğilim ve duygusal zeka ile olan ilişkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda "Antisosyal Eğilim ve Duygusal Zeka yalanı tespit etme becerisi ile ilişkili midir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, yalanı tespit etme becerisinin antisosyal eğilim ve duygusal zeka ile olan ilişkisinin olup olmadığının incelenmesidir. Araştırmanın bir diğer amacı ise yalanı tespit etme becerisi ile antisosyal eğilim ve duygusal zeka arasında bir ilişki var ise bu ilişkinin ne yönde olduğunun incelenmesidir.

1.7. Araştırmanın Önemi

Literatüre bakıldığında yalanı tespit etme becerisi, antisosyal eğilim ve duygusal zeka ile ilgili ayrı ayrı çalışmalara rastlansa da üç değişkenin kesiştiği herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu anlamda yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Duygusal zeka kavramı ülkemizde kısa bir süre önce çalışılmaya başlanmış olduğu için yapılan bu araştırmanın alana katkı sağlayacağı ve bilgilendirici nitelikte olacağı düşünülmektedir. DZ araştırmalarının azlığı başka değişkenlerle olan ilişkisinin bakıldığı araştırmaların azlığını da ortaya koymaktadır. Bu nedenle yapılan bu araştırmada Antisosyal Eğilim ve yalanı tespit etme becerisi ile olan ilişkisine bakılması bu araştırmanın ilerideki çalışmalar için bilgilendirici nitelikte olacağı düşünülmektedir.

1.8. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın ana hipotezleri aşağıda verilmiştir.

Hipotez 1: Araştırma görevlilerinin üniversite öğrencilerine göre yalanı tespit etme becerisinin daha fazla olduğu beklenmektedir.

Hipotez 2: Videolarda yalan/doğru tespit etme oranı şans düzeyinden anlamlı şekilde farklılık göstermemesini beklenmektedir.

Hipotez 3: Antisosyal eğilim ile yalanı tespit etme arasında pozitif korelasyon beklenmektedir.

Hipotez 4: Duygusal zeka ile yalanı tespit etme arasında pozitif korelasyon beklenmektedir.

Hipotez 5: Videolarda yalan/doğru tespit etmede kadınlar ve erkek arasında anlamlı bir fark çıkmayacağı beklenmektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada yer alan katılımcılar ve araştırma kapsamında kullanılacak veri toplama araçları hakkında bilgi verilmektedir.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemi 17-60 yaş arası bireyleri kapsamakta; %66,7'si (n = 72) kadın iken, %33,3'ü (n = 36) erkek olmak üzere 108 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılar, online anket üzerinden ulaşılan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların tamamına araştırmaya katılım göstermeden önce Bilgilendirilmiş Onam Formu verilmiştir (EK1). Araştırmada kullanılan Bilgilendirilmiş Onam Formu Ek1'de verilmiştir.

2.2. Prosedür

Video içerisinde bulunacak katılımcılar ile çekimlere başlamadan önce Bilgilendirilmiş Onam Formu verilmiştir (EK2). Bu form içerisinde bu çalışmanın amacı, videoda ne gibi sorular olacağı ve gerektiğinde yalan ifadeler verebileceğine, bu ifadelerin internet ortamında gösterileceğine dair hem yazılı hem sözlü bilgilendirmeler yapılmış ve her bir kişi için teker teker onay alınmıştır.

Video görüntülerinde toplam 8 olmak üzere 4 kadın, 4 erkek gönüllü katılmıştır. 8 kişiden 2'si kopya çekmiş ve çektim diyen, 2'si çekmiş çekmedim diyen, 2'si çekmemiş çekmedim diyen diğer 2'si ise çekmemiş çektim diyen katılımcılardan oluşmuştur. Dağılım, kadın ve erkek olarak eşit sayıda dağılım yapılmıştır. Kopya çeken ve kopya çekmeyen katılımcılar ana grupları oluşturduktan sonra yalan ifade verecek kişiler oluşturulan gruplara rastgele atanmıştır.

Şekil: 2.2.1. Video Materyalindeki Katılımcıların Dağılımları

n=8	**Kopya Çeken**		**Kopya Çekmeyen**
Yalan Söyleyen	Kadın	1	1
	Erkek	1	1
Doğru Söyleyen	Kadın	1	1
	Erkek	1	1

Katılımcılara soruların ne olduğu video çekiminden hemen önce söylenmiş ve 1-2 dakika düşünme süresi verilmiştir. Bu sorular **"kopya çektim"** diyenler için; (a) "Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?", (b) "Kopya çekmeyi tanımlayabilir misiniz?", (c) "Üniversitede hiç kopya çektiniz mi?", (d) "Kopya çekme deneyiminizi anlatabilir misiniz?". **"Kopya çekmedim"** diyenlerin soruları ise; (a) "Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?", (b) "Kopya çekmeyi tanımlayabilir misiniz?",
(c) "Üniversitede hiç kopya çektiniz mi?", (d) "Başkalarının kopya çektiğine şahit oldunuz mu?", (e) "Başkalarının kopya çektiğini gördüğünüzde ne düşündünüz?" şeklinde olmuştur (EK3).

Videoların içeriğini, bu soruların cevaplarından oluşan, kişilerin kendi deneyimlerini ve yalan ifade veren katılımcılar için ise kendi oluşturdukları hikayeleri anlattığı, tüm vücutlarının gözüktüğü, maksimum 2 dakikalık konuşmalar oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplamak amacıyla oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, Video**,** Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi, Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği-Kısa Formu (DZÖÖ-KF), Hacettepe Kişilik Envanteri-Antisosyal Eğilim Alt Ölçeği'nden oluşmaktadır.

2.3.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Araştırmaya katılanlara ,araştırmanın kim tarafından yürütüldüğü konusu, amacı, ortalama süresi ve katılımcılarının kişisel verilerinin korunacağı, istedikleri zaman sebep belirtmeden araştırmadan ayrılabilecekleri belirtilen Bilgilendirilmiş Onam Formu verilmiştir.

2.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formunda araştırmaya katılanların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, iş bilgileri gibi demografik sorular bulunmaktadır. Yalan ve kopya çekme tutumunu ölçmek için "Gerekli durumlarda yalan söyler misiniz?", "Yalan söylemek konusunda iyi olduğunuzu düşünür müsünüz?", "Yalanı anlamak konusunda iyi olduğunuzu düşünür müsünüz?", "Okul döneminizde hiç kopya çektiniz mi?", "'Kopya çekmenin kabul edilebilir olduğu durumlar olabilir.' cümlesi sizi ne kadar ifade ediyor?" gibi sorular yer almaktadır. Bu sorular 5'li likert tipi olup "hiçbir zaman", "bazen", "genellikle", "sık sık", "her zaman" seçeneklerinden oluşmaktadır (EK4).

2.3.3. Videolar

Dürüst ve yalan ifade veren gönüllü katılımcılardan oluşan 8 video görüntüsü, katılımcıların karşısına rastgele gelecek şekilde ayarlanmıştır. Katılımcılar her bir videoyu izledikten sonra kendilerine "Sizce bu kişi yalan söylüyor mu?" diye sorulmuştur.

2.3.4. Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi

Kişilerin yalan söyleyip söylemediğini hangi ipuçlarından tespit ettiklerini öğrenmek için video görüntülerini izledikten sonra Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi verildi. Sözlü ipucu listesinde bulunan maddeler; "Konuşmalarda tutarsızlık", "Konuşmada duraksama", "Abartılı anlatım", "Detaylı anlatım (Gereksiz detay verme)", "Dil sürçmesi", "Ses seviyesi düşüklüğü", "Ses seviyesi artışı", "Demografik bilgi paylaşımı (Üniversite, iş, vb.)" ve bu içeriklerde bulamadığı ipuçlarını belirtebilmesi için "Diğer" seçeneği bulunmaktadır. Sözsüz İpucu Listesinde ise "Abartılı el-kol hareketleri", "El-kol hareketlerini az kullanma", "Ellerin yumruk şeklinde durması", "Bacak sallanması", "Göz temasından kaçınma", "Fazla göz teması kurma", "Otururken sallanma", "Çok fazla onaylayıcı baş sallama hareketi", "Gerginliği kapamak için fazla gülümseme", "Yüz ve kulak kızarması", "Terleme" ve "Diğer" seçeneği bulunmaktadır (EK4).

2.3.5. Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği – Kısa Formu (DZÖÖ-KF)

Duygusal Zeka ölçeği Petrides ve Furnham (2000a, 2001) tarafından geliştirilmiştir. M. Engin Deniz, Esin Özer ve Erkan Işık tarafından 2013 yılında ölçeğin kısa formunu Türkçe'ye uyarlanmıştır. DZÖÖ-KF, 20 maddeden oluşur ve dört faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu dört faktör ise "İyi Oluş", "Öz Kontrol", "Duygusallık" ve "Sosyallik" olarak belirlenmiştir. DZÖÖ-KF'nun iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ölçeğin tamamı için .81, test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise .86 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Deniz, Özer ve Işık, 2013) (EK5).

2.3.6. Hacettepe Kişilik Envanteri – Antisosyal Eğilim Alt Ölçeği

Ölçek, Ethem Özgüven (1976) tarafından geliştirilmiş, 1982 yılında ise ikinci kez revizyon edilmiştir. Geliştirilme amacı ise bireyin kişilik genel uyum düzeyini ölçmektir. Envanterde Kişilik Uyumu ve Sosyal Uyum olmak üzere iki ölçek

bulunmaktadır. Bu iki ana ölçeğin her birinde dört alt ölçek vardır ve her bir ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Bunların dışında 8 madde daha vardır. Bu 8 madde, ölçeğin cevaplanmasındaki tutarlılığı ölçmek amacı ile tekrarlı maddelerdir. Bu yüzden toplam soru sayısı 168'dir. Ölçeğin cevap seçenekleri "doğru-yanlış" olmak üzere iki seçeneklidir. Her bir madde 1 puan değerindedir. Puanlandırmada yüksek alanlar olumlu, düşük puan alanlar ise olumsuz bir duruma işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach' Alpha güvenilirlik katsayısı (0.84) olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2004:633).

Bu çalışmada Antisosyal Eğilimler (AE) alt ölçeği kullanılacaktır. Düşük puan çıkması bireyde antisosyal eğilimler olduğunu gösterirken, yüksek puan çıkması belli ölçüler içinde bu tür eğilime sahip olmadığını işaret eder (EK6).

2.4. İşlem

Araştırmanın örneklemini Türkiye'de çeşitli üniversitelerde okuyan üniversite öğrencileri ve üniversitede çalışan araştırma görevlilerinden oluşan 108 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın neyi, hangi ölçeklerle, ne şekilde ölçüleceği belirlendikten sonra T.C Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'na başvurulmuş ve etik kuruldan yazılı onay alınmıştır. Veri toplama araçları Nisan 2018'de online anket sitesine yüklenmiştir. Veri toplama araçlarının linki (https://tr.surveymonkey.com/r/L632DSD) paylaşılmıştır. Katılımcılara gizlilik ilkesinin önemini, araştırmanın amacını ve bilimsel yayında kullanılacağı ile ilgili kapsamlı bilgilerin yer aldığı "Bilgilendirilmiş Onam Formu" verilmiştir. Bu formun sonunda araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarının onayı kendilerinden alınmıştır. Onaylayan katılımcılar sırasıyla: Kişisel Bilgi Formu, Video, Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi, Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği Kısa Formu (DZÖÖ-KF) ve Antisosyal Eğilim ölçeğini doldurmuştur. Katılımcıların araştırmaya katılım süreleri yaklaşık 15-20 dakikadır.

Ölçekler uygulandıktan sonra eksik ve hatalı katılım gerçekleştirenlerin verileri ayıklanmış ve mevcut verilerin "IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) Statistics 24" programında analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin istatiksel analizleri bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan toplam katılımcı sayısı 108'dir. Katılımcıların yaş aralığı ise 17-60; yaş ortalaması 25,94 ±8,79 olarak saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin %66,7'si (n=72) kadın, %33,3'ünün (n=36) erkek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %68,5'inin (n=74) üniversite öğrencisi, %31,5'inin (n=34) araştırma görevlisi olduğu Tablo 3.1'de görülmektedir.

Tablo 3.1.
Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler

n=108		**Ort.**	**SS**	**N**	**%**
Yaş		25,94	8,79		
Cinsiyet	Kadın			72	%66,7
	Erkek			36	%33,3
	Diğer			-	-
Akademik Pozisyon	Üniversite öğrencisi			74	%68,5
	Araştırma görevlisi			34	%31,5

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, yalan ve kopya çekmek ile ilgili demografik soruların videolara verilen cevapları değerlendirildiğinde; Gerekli durumlarda yalan söyleme ile Yalan söylemek konusunda iyi olduğunu düşünme (r=,377, p<.05) ,ve Okul dönemi boyunca hiç kopya çekip çekmeme (r=,254, p<.05) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde pozitif korelasyona sahipken, diğer demografik sorular ve videolara verilen total skor ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yalanı anlama konusunda iyi olup olmadığını düşünme (r=-,002, p>.05), Kopya çekmenin kabul edilebilir durumların olup olmadığı (r=,106, p>,05) ve Yalan söyleyip söylemediğini anlama total skor (r=-,053, p>.05).

Yalan söylemek konusunda iyi olduğunu düşünme ile Yalanı anlama konusunda iyi olup olmadığını düşünme (r=,343, p<.05), Okul dönemi boyunca hiç kopya çekip çekmeme (r=,226, p<.05) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde pozitif korelasyona sahipken, diğer demografik sorular ve Yalan söyleyip söylemediğini

anlama total skor ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kopya çekmenin kabul edilebilir durumların olup olmadığı (r=,024, p>.05), Yalan söyleyip söylemediğini anlama total skor (r=-,031, p>.05).

Yalanı anlama konusunda iyi olup olmadığını düşünme ile diğer demografik sorular ve total skor değerlendirildiğinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır: Okul dönemi boyunca hiç kopya çekip çekmeme (r=-,062, p>.05), Kopya çekmenin kabul edilebilir durumların olup olmadığı (r=-,031, p>.05), Yalan söyleyip söylemediğini anlama total skor (r=-,054, p>.05).

Okul dönemi boyunca hiç kopya çekip çekmeme ile diğer demografik sorular ve total skor değerlendirildiğinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır: Kopya çekmenin kabul edilebilir durumların olup olmadığı (r=,371, p<.05), Yalan söyleyip söylemediğini anlama total skor (r=-,161, p<.05).

Kopya çekmenin kabul edilebilir durumların olup olmadığı ile Yalan söyleyip söylemediğini anlama total skor (r=-,128, p<.05) arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı bir ilişki bulunamadığı Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.
Katılımcıların Demografik Bilgileri ile Yalan/Doğru Tespit Etme Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri

Değişken	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
1 Gerekli durumlarda yalan söyler misiniz?	1	,377**	-,002	,254**	,106	-,053
2 Yalan söylemek konusunda iyi olduğunuzu düşünür müsünüz?			,343**	,226*	,024	-,031
3 Yalanı anlamak konusunda iyi olduğunuzu düşünür müsünüz?				-,062	-,031	-,054
4 Okul döneminiz boyunca hiç kopya çektiniz mi?					,371	-,161
5 Kopya çekmenin kabul edilebilir olduğu durumlar olabilir mi?						-,128
6 Yalan söyleyip söylemediğini anlama total skor						1

Katılımcıların videolardaki yalan/doğru tespit etme oranlarına bakıldığında; 2 kişi (%1,9) 1 videodaki, 8 kişi (%7,4) 2 videodaki, 21 kişi (%19,4) 3 videodaki, 33 kişi (%30,6) 4 videodaki, 25 kişi (%23,1) 5 videodaki, 13 kişi (%12,0) 6 videodaki, 5 kişi (%4,6)7 videodaki ve 1 kişi (%9) ise 8 videodaki yalan/doğru ifadesini doğru bir şekilde tespit ettiği Tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3.
Katılımcıların Videolardaki Yalan/Doğru Tespit Etme Dağılımları

n=108	**N**	**%**
Videolarda Yalan/Doğru Tespit Etme Oranı		
1	2	%1,9
2	8	%7,4
3	21	%19,4
4	33	%30,6
5	25	%23,1
6	13	%12,0
7	5	%4,6
8	1	%9
Total	108	%100

Katılımcıların videolardaki yalan/doğru tespit etme oralarında tüm katılımcılara bakıldığında, şans düzeyi olan 4'ten anlamlı şekilde farklı bulunmamıştır (t(107) = 1,890, p>05). Yalnızca üniversite öğrencilerine bakıldığında, yine şans düzeyi olan 4'ten anlamlı bir şekilde farklı olmadığı bulunmuştur (t(73) =1,630, p>.05). Yalnızca araştırma görevlilerinin yalan/doğru tespit etme oranlarına bakıldığında ise yine şans düzeyi olan 4'ten anlamlı şekilde bir farkı bulunmadığı görülmüştür (t(33) =,942, p>.05). Değerler Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4.
Katılımcıların Videolarda Yalan/Doğru Tespit Etme Becerisinin Şans Düzeyleri Dağılımları

Test Değeri =4

	N	**Ort.**	**SS**	**t**	**df**	**p**
Videolarda yalan/doğru tespit etme						
Tüm katılımcılar	108	4,25	1,37484	1,890	107	,062
Üniversite Öğrencileri	74	4,27	1,48297	1,630	73	,107
Araştırma Görevlileri	34	4,21	1,27397	,942	33	,353

Katılımcıların yalanı atfetmeye göre dağılımı incelendiğinde; %2,8'inin (n=3) hiçbir videoda yalan söylenmediğini, %5,6'sının (n=6) bir videoda yalan söylendiğini, %17,6'sının (n=19) iki videoda yalan söylendiğini, %30,6'sının (n=33) üç videoda yalan söylendiğini, %25,0'ının (n=27) dört videoda yalan söylendiğini, %13,0'ının (n=14) beş videoda yalan söylendiğini ve %5,6'sının (n=6) altı videoya yalan söylendiğini atfedildiği Tablo 3.5'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5.
Katılımcıların Yalan Atfetme Puanlarına Göre Dağılımları

n=108	**N**	**%**
Videoya Yalan Atfetme Sayısı		
0	3	%2,8
1	6	%5,6
2	19	%17,6
3	33	%30,6
4	27	%25,0
5	14	%13,0
6	6	%5,6

Katılımcıların %35,2'si (n=38) çekmedim deyip yalan söyleyen erkek videosundaki kişinin yalan söylediğini, %64,8'i (n=70) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirtmiştir.

Katılıcıların,%53,7'sinin (n=58) çektim deyip yalan söyleyen kadın videosunda, videodaki kişinin yalan söylediğini, %46,3'ü (n=50) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların, %63,0'ının (n=68) çekmedim diyen ve doğru söyleyen erkek videosuna videodaki kişinin yalan söylediğini, %37,0'ı (n=40) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların, %75,0'ının (n=81)çektim deyip doğru söyleyen kadın videosundaki kişinin yalan söylediğini, %25,0'ının (n=27) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların, %68,5'inin (n=74) çektim diyen doğru söyleyen erkek videosunda videodaki kişinin yalan söylediğini, %31,5'inin (n=34) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların, %58,3'ünün (n=63) çekmedim diyen ve yalan söyleyen kadın videosundaki kişinin yalan söylediğini, %41,7'sinin (n=45) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların, %75,0'ının (n=81) çektim diyen yalan söyleyen erkek videosundaki kişinin yalan söylediğini, %25,0'ının (n=27) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların, %40,7'sinin (n=44) çekmedim diyen doğru söyleyen kadın videosundaki kişinin yalan söylediğini, %59,3'ünün (n=64) videodaki kişinin yalan söylemediğini düşündüğünü belirttiği Tablo 3.6'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6.
Katılımcıların Videolara Yalan Atfetme Dağılımları

n=108	N	%
Çekmedim diyen yalan söyleyen erkek		
Evet	38	%35,2
Hayır	70	%64,8
Çektim diyen yalan söyleyen kadın		
Evet	58	%53,7
Hayır	50	%46,3
Çekmedim diyen doğru söyleyen erkek		
Evet	68	%63,0
Hayır	40	%37,0
Çektim diyen doğru söyleyen kadın		
Evet	81	%75,0
Hayır	27	%25,0
Çektim diyen doğru söyleyen erkek		
Evet	74	%68,5
Hayır	34	%31,5
Çekmedim diyen yalan söyleyen kadın		
Evet	63	%58,3
Hayır	45	%41,7
Çektim diyen yalan söyleyen erkek		
Evet	81	%75,0
Hayır	27	%25,0

Çekmedim diyen doğru söyleyen kadın		
Evet	44	%40,7
Hayır	64	%59,3

Yalan söyleyenleri bilme oranı doğru söyleyenleri bilme oranından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($X^2(1, N=108) = 17.1636$, $p<.05$). Değerler Tablo 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7.
Katılımcıların Videolara Yalan Atfetme Dağılımlarının Ki-Kare Analiz Tablosu

	Çekmedim	**Çektim**	**Sütun Toplam**
Yalan	**%46,75**	**%64,35**	**% 59,5**
Video	Video1 - Video6	Video2 - Video7	
%	35,2+58,3 / 2	53,7+75,0 / 2	
N	38+63 =101	58+81=139	240
Doğru	**%48,15**	**%28,25**	**%38,2**
Video	Video3-Video8	Video4 - Video5	
%	37,0+59,3 / 2	25,0+31,5 / 2	
N	40+64=104	27+34=61	165
Kolon Toplam	**%47,45**	**%46,30**	
N	205	20	

p<.05

Üniversite öğrencileri ve araştırma görevlileri ile yapılan bağımsız örneklem T - Testi analizi sonucunda; kadınlar ve erkekler arasında videodaki kişilerin yalan söyleyip söylemediğini bilmeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (t(106)=61,919,p<.05). Değerler Tablo 3.8'de gösterilmiştir.

Tablo 3.8.
Katılımcıların Cinsiyetine Göre Toplam Skor Yalan Atfetme Puan Özelliklerinin Karşılaştırılması

	N	Ort.	Standart Sapma	t	df	p
Yalan Toplam Skor						
Kadın	72	3,19	1,28522	-1,206	106	,230
Erkek	36	3,53	1,48297	-1,150	61,919	,255
Yalan toplam Skor Kadın						
Kadın	72	1,65	,98094	-1,058	106	,292
Erkek	36	1,86	,93052	-1,077	73,513	,285
Yalan Toplam Skor Erkek						
Kadın	72	1,54	,88711	-,651	106	,517
Erkek	36	1,67	1,04198	-,617	61,016	,540
Yalan Toplam Skor Çekmedim						
Kadın	72	2,00	,96415	-,419	106	,676
Erkek	36	2,08	,99642	-,414	68,084	,680
Yalan Toplam Skor Yalan						
Kadın	72	1,75	,98938	-,404	106	,687
Erkek	36	1,83	1,05560	-,395	68,203	,694
Yalan Toplam Skor Yanlış değerlendirme						
Kadın	72	,92	,72675	-,925	106	,357
Erkek	36	1,06	,75383	-,913	67,865	,364
Yalan Toplam Skor Doğru değerlendirme						
Kadın	72	1,08	,66608	,394	106	,694
Erkek	36	1,03	,73625	,381	64,207	,704
Yalan Toplam Skor Yanlış itiraf						
Kadın	72	,67	,60514	-1,037	106	,302
Erkek	36	,81	,74907	-,966	54,498	,338

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, katılımcıların akademik pozisyonların yalan toplam skor ve türlerine bakıldığında; toplam skor ile fark üniversite öğrencileri için 3,59 ±1,29, üniversite çalışanları için 2,68 ±1,30, yalan toplam skor kadın ile bakıldığında; üniversite öğrencileri için 1,84 ±,91, üniversite çalışanları için 1,47 ±1,05 yalan toplam skor erkek için bakıldığında üniversite öğrencileri için 1,76 ±,89, üniversite çalışanları için 1,21 ±,95, Yalan toplam skor çekmedim diyenler ile bakıldığında; üniversite öğrencileri için 2,20 ±,99, üniversite çalışanları için 1,65 ±,81, Yalan toplam skor yalan ile bakıldığında; üniversite öğrencileri için 1,93 ±,96, üniversite çalışanları için 1,44 ±1,05, Yalan toplam skor yanlış değerlendirme. ile bakıldığında; üniversite öğrencileri için 1,04 ±,78, üniversite çalışanları için ,79 ±,59, Yalan toplam skor doğru değerlendirme ile bakıldığında, üniversite öğrencileri için 1,16 ±,68, üniversite çalışanları için ,85 ±66, üniversite çalışanları için ve Yalan toplam skor yanlış itiraf. ile bakıldığında; üniversite öğrencileri için ,77 ±,65, üniversite çalışanları için bakıldığında ,59 ±,66 olarak görülmektedir.

Değerlere bakıldığında akademik pozisyonun videodaki kişilerin yalan söylediğini bilme ve bilememe oranı ile anlamlı bir fark görülmemiştir (t(106)=63,925, p>.05). Değerler Tablo 3.9'da gösterilmiştir.

Tablo 3.9.
Katılımcıların Akademik Pozisyonlarının Yalanı Atfetme Puan Özelliklerinin Karşılaştırılması

	N	Ort.	SS	t	df	p
Yalan Toplam Skor						
Üniversite öğrencisi	74	3,59	1,291	3,427	106	,001
Araştırma görevlisi	34	2,68	1,296	3,422	63,925	,001
Yalan toplam Skor Kadın						
Üniversite öğrencisi	74	1,84	,90701	1,858	106	,066
Araştırma görevlisi	34	1,47	1,05127	1,758	56,448	,084
Yalan Toplam Skor Erkek						
Üniversite öğrencisi	74	1,76	,88845	2,932	106	,004
Araştırma görevlisi	34	1,21	,94643	2,863	60,639	,006
Yalan Toplam Skor Çekmedim						
Üniversite öğrencisi	74	2,20	,99285	2,852	106	,005
Araştırma görevlisi	34	1,65	,81212	3,072	77,388	,003

Yalan Toplam Skor Yalan Atfetme						
Üniversite öğrencisi	74	1,93	,95560	2,405	106	,018
Araştırma görevlisi	34	1,44	1,05000	2,322	59,032	,024
Yalan Toplam Skor Yanlış Değerlendirme						
Üniversite öğrencisi	74	1,04	,78407	1,630	106	,106
Araştırma görevlisi	34	,79	,59183	1,806	82,219	,074
Yalan Toplam Skor Doğru Değerlendirme						
Üniversite öğrencisi	74	1,16	,68300	2,211	106	,029
Araştırma görevlisi	34	,85	,65747	2,242	66,453	,028
Yalan Toplam Skor Yalan İtiraf						
Üniversite öğrencisi	74	,77	,65265	1,344	106	,182
Araştırma görevlisi	34	,59	,65679	1,340	63,799	,185

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, antisosyal eğilim ölçeği toplam puanı ile duygusal zeka özelliği ölçeği toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde negatif korelasyon gösterdiği bulunmuştur (r=-,264, p<.05).

Antisosyal eğilim ölçeği toplam puanı ile yalan toplam skor türleri ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır: Yalan toplam skor (r=,172, p>.05), yalan toplam skor kadın (r=,147, p>.05), yalan toplam skor erkek (r=,097, p>.05), yalan toplam skor çekmedim (r=,149, p>.05), yalan toplam skor yalan (r=,093, p>.05), yalan toplam skor yanlış değerlendirme (r=,132, p>.05), yalan toplam skor doğru değerlendirme (r=,069, p>.05), yalan toplam skor yanlış itiraf. (r=,071, p>.05).

Duygusal zeka özelliği ölçeği toplam puanı ile yalan toplam skor türleri ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır: Yalan toplam skor (r=-,082, p>.05), yalan toplam skor kadın (r=,033, p>.05), yalan toplam skor erkek (r=-,153, p>.05), yalan toplam skor çekmedim (r=-,056, p>.05), yalan toplam skor yalan (r=,050, p>.05), yalan toplam skor yanlış değerlendirme (r=,-119, p>.05), yalan toplam skor doğru değerlendirme (r=,049, p>.05), yalan toplam skor yanlış itiraf. (r=,026, p>.05). Değerler Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10.
Katılımcıların Antisosyal Eğilim ve Duygusal Zeka Puanlarının Yalan Atfetme Puanları ile Korelasyonu

Değişken	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
1 Antisosyal Total	1	-,264**	,172	,147	,097	,149	,093	,132	,069	,071
2 Duygusal Zeka Total			-,082	,033	-,153	-,056	,050	-,119	,049	,026
3 Yalan Toplam Skor				,722**	,703**	,660**	,734**	,358**	,550**	,551**
4 Yalan Toplam Skor Kadın					,015	,427**	,532**	,249**	,337*	,463**
5 Yalan ToplamSkor Erkek						,515**	,514**	,262**	,448**	,320**
6 Yalan Toplam Skor Çekmedim							,427**	,708**	,655**	-,031
7 Yalan Toplam Skor Yalan Atfetme								-,150	,763**	,736**
8 Yalan Toplam Skor Yanlış Değerlendirme									-,069	-,158
9 Yalan Toplam Skor Doğru Değerlendirme										,124
10 Yalan Toplam Skor Yalan İtiraf										1

****p<001, *p<05**

Araştırmaya katılan bireylerin Antisosyal eğilim toplam skor ve duygusal zeka özelliği ölçeği toplam skor ile videolardaki kişilerin doğru cevap verip vermediği ile ilgili ilişkiye bakıldığında; total skor ile antisosyal eğilim toplam skor (r=-,033, p>.05) ve duygusal zeka özelliği ölçeği toplam skor (r=,155, p>.05) ile anlamlı bir ilişki bulunamadığı Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11.
Katılımcıların Antisosyal Eğilim ve Duygusal Zeka ile Yalan/Doğru Tespit Etme Korelasyonu

Değişken	**1**	**2**	**3**
Total Skor	1	-,033	,155
Antisosyal Total			-,264**
Duygusal Zeka Total			1

Katılımcıların Video1 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %15,7'sinin (n=11) Tutarsızlığı, %64,3'ünün (n=45) Duraksamayı, %10'unun (n=7) anlatımda abartmayı, %2'sinin (n=2) detaylı anlatımı, %21,4'ünün (n=15) ses seviyesinin düşüklüğü, %7,1'inin (n=5) ses seviyesindeki artışı ve %4,3'ünün (n=3) demografik bilgileri dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Video2 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %26,0'ının (n=13) tutarsızlığı, %68,0'ının (n=34) duraksamayı,

%10,0'ının (n=5) anlatımda abartmayı, %22,0'ının (n=11) detaylı anlatımı, %4,0'ının (n=2) dil sürçmesini, %14,0'ının (n=7) ses seviyesinin düşüklüğü, %2,0'ının (n=1) ses seviyesindeki artışı ve %10,0'ının demografik bilgileri dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Video3 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %10,0'ının (n=4) tutarsızlığı, %50,0'ının (n=20) duraksamayı, %15,0'ının (n=6) anlatımda abartmayı, %7,5'inin (n=3) detaylı anlatımı, %5,0'ının (n=2) dil sürçmesini, %40,0'ının (n=15) ses seviyesindeki düşüklüğü, %5,0'ının (n=2) ses seviyesindeki artışı ve %2,5'inin (n=1) demografik bilgileri dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Video4 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %14,8'inin (n=4) tutarsızlığı, %22,2'sinin (n=6) duraksamayı, %25,9'unun (n=7 anlatımda abartmayı, %51,9'unun (n=14) detaylı anlatımı, %3,7'sinin (n=1) ses seviyesindeki düşüklüğü, %7,4'ünün (n=2) ses seviyesindeki artışı ve %14,8'inin (n=4) demografik bilgileri dikkat aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Video5 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %20,6'sının (n=7) tutarsızlığı, %29,4'ünün (n=10) duraksamayı, %20,6'sının (n=7) anlatımda abartmayı, %58,8'inin (n=20) detaylı anlatımı, %8,8'inin (n=3) dil sürçmesini, %23,5'inin (n=8) ses seviyesindeki düşüklüğü, %2,9'unun (n=1) ses seviyesindeki artışı ve %14,7'sinin (n=5) demografik bilgileri dikkat aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Video6 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %15,6'sının (n=7) tutarsızlığı, %20,0'ının (n=9) duraksamayı, %28,9'unun (n=13) anlatımda abartmayı, %55,6'sının (n=25) detaylı anlatımı, %6,7'sinin (n=3) dil sürçmesini, %4,4'ünün (n=2) ses seviyesindeki düşüklüğü, %15,6'sının (n=7) ses seviyesindeki artışı ve %6,7'sinin (n=3) demografik bilgileri dikkat aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Video7 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %22,2'sinin (n=6) tutarsızlığı, %37,0'ının (n=10) duraksamayı, %18,5'inin (n=5) anlatımda abartmayı, %7,4'ünün (n=2) detaylı anlatımı, %14,8'inin (n=4) ses seviyesindeki düşüklüğü, %3,7'inin (n=1) ses seviyesindeki artışı ve %7,4'ünün (n=2) demografik bilgileri dikkat aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Video8 için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözlü ipuçlarına bakıldığında; %18,8'inin (n=12) tutarsızlığı, %26,6'sının (n=17) duraksamayı, %15,6'sının (n=10) anlatımda abartmayı, %26,6'sının (n=17) detaylı anlatımı,

%6,3'ünün (n=4) dil sürçmesini, %6,3'ünün (n=4) ses seviyesindeki düşüklüğü, %10,9'unun (n=7) ses seviyesindeki artışı ve %6,3'ünün (n=4) demografik bilgileri dikkat aldığı Tablo 3.12'de gösterilmiştir.

Tablo 3.12
Katılımcıların Yalanı Atfetmede Sözlü İpucu Listesine Göre Dağılım Özellikleri

	Video1	Video2	Video3	Video4	Video5	Video6	Video7	Video8	Toplam
Tutarsızlık									
N	11	13	4	4	7	7	6	12	64
%	%15,7	%26,0	%10,0	%14,8	%20,6	%15,6	%22,2	%18,8	%17,9
Duraksama									
N	45	34	20	6	10	9	10	17	151
%	%64,3	%68,0	%50,0	%22,2	%29,4	%20,0	%37,0	%26,6	%39,6
Abartma									
N	7	5	6	7	7	13	5	10	60
%	%10,0	%10,0	%15,0	%25,9	%20,6	%28,9	%18,5	%15,6	%18,0
Detaylı anlatım									
N	6	11	3	14	20	25	2	17	98
%	%8,6	%22,0	%7,5	%51,9	%58,8	%55,6	%7,4	%26,6	%29,8
Dil sürçmesi									
N	2	2	2	0	3	3	0	4	16
%	%2,9	%4,0	%5,0	0	%8,8	%6,7	0	%6,3	%5,6
Ses düşüklüğü									
N	15	7	16	1	8	2	4	4	57
%	%21,4	%14,0	%40,0	%3,7	%23,5	%4,4	%14,8	%6,3	%128,1
Ses artışı									
N	5	1	2	2	1	7	1	7	26
%	%7,1	%2,0	%5,0	%7,4	%2,9	%15,6	%3,7	%10,9	%54,6
Demografik Bilgi									
N	3	5	1	4	5	3	2	4	27
%	%4,3	%10,0	%2,5	%14,8	%14,7	%6,7	%7,4	%6,3	%8,3

Katılımcıların çekmedim diyen yalan söyleyen erkek videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; %34,3'ünün (n=24) abartılı el kol hareketlerini, %17,1'inin (n=12) el kol hareketlerinin az kullanımını, %22,9'unun (n=16) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %25,7'sinin (n=18) bacakların sallanmasını, %45,7'sinin (n=32) göz temasından kaçırmayı, %8,6'sının (n=6) fazla göz teması

kurmayı, %37,1'inin (n=26) vücudun sallanmasını, %4,3'ünün (n=3) baş sallamayı, %14,3'ünün (n=10) gülümsemeyi, %8,6'sının (n=6) kızarmayı ve %7,1'i (n=5) terlemeyi dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların çektim diyen yalan söyleyen kadın videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; %22,0'ının (n=11) abartılı el kol hareketlerini, %26,0'ının (n=8) el kol hareketlerinin az kullanımını, %12,0'ının (n=6) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %52,0'ının (n=26) bacakların sallanmasını, %54,0'ının (n=27) göz temasından kaçırmayı, %8,0'ının (n=4) fazla göz teması kurmayı, %22,0'ının (n=11) vücudun sallanmasını, %6,0'ının (n=3) baş sallamayı, %28,0'ının (n=14) gülümsemeyi, %6,0'ının (n=3) kızarmayı ve %2,0 (n=1) terlemeyi dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların çekmedim diyen doğru söyleyen erkek videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; %55,0'ının (n=22) el kol hareketlerinin az kullanımını, %27,5'inin (n=11) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %17,5'inin (n=7) göz temasından kaçırmayı, %817,5'inin (n=7) fazla göz teması kurmayı, %10,0'ının (n=4) baş sallamayı, %2,5'inin (n=1) gülümsemeyi, %5,0'ının (n=2) kızarmayı dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların çektim diyen doğru söyleyen kadın videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; %11,1'inin (n=3) el kol hareketlerinin az kullanımını, %7,4'ünün (n=2) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %11,1'inin (n=3) bacakların sallanmasını, %18,5'inin (n=5) göz temasından kaçırmayı, %11,1'inin (n=3) fazla göz teması kurmayı, %14,8'inin (n=4) vücudun sallanmasını, %3,7'sinin (n=1) baş sallamayı, %29,5'inin (n=8) gülümsemeyi, %814,8'inin (n=4) kızarmayı dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların çektim diyen doğru söyleyen erkek videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; %58,8'inin (n=20) abartılı el kol hareketlerini, %8,8'inin (n=3) el kol hareketlerinin az kullanımını, %17,6'sının (n=6) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %26,5'inin (n=9) bacakların sallanmasını, %20,6'sının (n=7) göz temasından kaçırmayı, %14,7'sinin (n=5) fazla göz teması kurmayı, %23,5'inin (n=8) vücudun sallanmasını, %8,8'inin (n=3) baş sallamayı, %17,5'inin (n=6) gülümsemeyi, %2,9'unun (n=1) kızarmayı ve %2,9'unun (n=1) terlemeyi dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların çekmedim diyen yalan söyleyen kadın videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; %40,0'ının (n=18) abartılı el kol

hareketlerini, %4,4'ünün (n=2) el kol hareketlerinin az kullanımını, %2,2'sinin (n=1) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %15,6'sının (n=7) bacakların sallanmasını, %15,6'sının (n=7) göz temasından kaçırmayı, % 13,3'ünün (n=6) fazla göz teması kurmayı, %15,6'sının (n=7) vücudun sallanmasını, %15,6'sının (n=7) baş sallamayı, %35,6'sının (n=16) gülümsemeyi, %2,2'sinin (n=1) kızarmayı dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların çektim diyen yalan söyleyen erkek videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; %22,2'sinin (n=6) abartılı el kol hareketlerini, %22,2'sinin (n=6) el kol hareketlerinin az kullanımını, %33,3'ünün (n=9) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %11,1'inin (n=3) göz temasından kaçırmayı, %14,8'inin (n=4) fazla göz teması kurmayı, %7,4'ünün (n=2) vücudun sallanmasını, %22,2'sinin (n=6) gülümsemeyi dikkate aldığı görülmektedir.

Katılımcıların çekmedim diyen doğru söyleyen kadın videosu için yalanı tespit ederken dikkat ettiği sözsüz ipuçlarına bakıldığında; % 15,6'sının (n=10) abartılı el kol hareketlerini, %21,9'unun (n=14) el kol hareketlerinin az kullanımını, %4,7'sinin (n=3) ellerin yumruk şeklinde duruşunu, %7,8'inin (n=5) bacakların sallanmasını, %25,0'ının (n=16) göz temasından kaçırmayı, %10,9'unun (n=7) fazla göz teması kurmayı, %20,3'ünün (n=13) vücudun sallanmasını, %9,4'ünün (n=6) baş sallamayı, %59,4'ünün (n=38) gülümsemeyi, %9,4'ünün (n=6) kızarmayı ve %4,7'sinin (n=3) terlemeyi dikkate aldığı Tablo 3.13'te görülmektedir.

Tablo 3.13.
Katılımcıların Yalanı Tespit Etmede Sözsüz İpucu Listesine Göre Değer Dağılımları

	Video1	**Video2**	**Video3**	**Video4**	**Video5**	**Video6**	**Video7**	**Video8**	**Toplam**
Abartılı el kol hareketleri									
N	24	11	0	0	20	18	6	10	89
%	%34,3	%22,0	0	0	%58,8	%40,0	%22,2	%15,6	%32,1
Az el kol hareketi									
N	12	8	22	3	3	2	6	14	70
%	%17,1	%26,0	%55,0	%11,1	%8,8	%4,4	%22,2	%21,9	%20,8
Elin yumruk durması									
N	16	6	11	2	6	1	9	3	54
%	%22,9	%12,0	%27,5	%7,4	%17,6	%2,2	%33,3	%4,7	%15,9

Bacak sallaması									
N	18	26	0	3	9	7	0	5	68
%	%25,7	%52,0	0	%11,1	%26,5	%15,6	0	%7,8	%23
Göz kaçırma									
N	32	27	7	5	7	7	3	16	104
%	%45,7	%54,0	%17,5	%18,5	%20,6	%15,6	%11,1	%25,0	%26,0
Fazla göz teması kurma									
N	6	4	7	3	5	6	4	7	42
%	%8,6	%8,0	%17,5	%11,1	%14,7	%13,3	%14,8	%10,9	%12,3
Sallanma									
N	26	11	0	4	8	7	2	13	71
%	%37,1	%22,0	0	%14,8	%23,5	%15,6	%7,4	%20,3	%20,1
Baş sallama									
N	3	3	4	1	3	7	0	6	27
%	%4,3	%6,0	%10,0	%3,7	%8,8	%15,6	0	%9,4	%8,25
Gülümseme									
N	10	14	1	8	6	16	6	38	99
%	%14,3	%28,0	%2,5	%29,6	%17,6	%35,6	%22,2	%59,1	%26,1
Kızarma									
N	6	3	2	4	1	1	0	6	23
%	%8,6	%6,0	%5,0	%14,8	%2,9	%2,2	0	%9,4	%6,9
Terleme									
N	5	1	0	0	1	0	0	3	10
%	%7,1	%2,0	0	0	%2,9	0	0	%4,7	%4,1

4. TARTIŞMA

Katılımcıların yalanı atfetmeye göre dağılımı incelendiğinde; 8 kişiden ortalama 2 kişinin yalan söylediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırma görevlisi ve üniversite öğrencileri ve tüm katılımcıların ayrı ayrı yalan/doğru bilme oranlarına bakıldığında hepsinin şans düzeyinden farklı bir oranda bilmedikleri görülmüştür. Literatüre bakıldığında bu oran oldukça düşüktür. DePaulo'nun (2006) meta-analizi, aldatma tespiti deneylerinde ortalama doğruluğun %50'sinin şans eseri elde edilebileceğini bulmuştur. Literatürdeki aldatmacayı tespit etme araştırmalarına bakıldığında da sonuçlar genel olarak %50 şans ortalamasını göstermektedir (Bond ve DePaulo, 2006). Yapılan bu çalışmadaki oran, ortalamanın da altında bulunmaktadır ve literatürde buna benzer bir sonuç görülmemiştir. Bunun olası bir sebebi; benzer araştırmalara bakıldığında kullanılan video materyallerinde gerçek suç işleyenlerin, sonucunda cezalandırılacağına dair kaygı taşıyanların ya da yalan söylemek için motivasyona sahip olan bireyler kullanılırken, bu araştırmanın içerisindeki video materyalinde yer alan katılımcıların bunlardan herhangi birine sahip olmaması olabilir. Böyle bir duruma sahip olmadıkları için katılımcılar kaygıdan uzak bir performans sergileyerek normalde gösterebilecekleri ipuçlarını da gösterememişlerdir. Çünkü sonucunda herhangi olumsuz bir durumla karşılaşmayacaklarını bildikleri için soğukkanlı bir tavır sergilediklerinden araştırmaya katılan katılımcılar yalan ile doğru ifadeleri ayırmakta zorlanmıştır. Literatüre bakıldığında da aldatma motivasyonu önemli bir moderatör olarak bulunmuştur (DePaulo ve diğ., 2003).

Ki kare test analizlerine bakıldığında; katılımcıların kopya çekmeyen ve doğru söyleyen bireylere yalan söylemiştir düşüncesi ile yaklaştığı görülmektedir. Bu durum yalan önyargısı ile açıklanabilir. Literatüre bakıldığında yalan önyargısı geçmiş araştırmalarda iki çalışma dışında nadiren kanıtlanmıştır. Vrij ve Baxter (1999) çok az sözlü bilgi (örneğin, inkar) duyanların yalan söylediklerini bildirmişlerdir. İspanyol polis memurlarının, yalnızca fotoğraf ve video kasetlerden lisans öğrencisi kadınları yargıladığı için yalan önyargılı olduğu bulunmuştur (Garrido & Masip, 2001). Bu çalışmada da "üniversitede okuyan kişiler mutlaka kopya çekmiştir" algısı olan bireylerin kopya çekmeyip doğru söyleyen video kasetleri bile yalan önyargısı ile değerlendirdiği düşünülmektedir. Demografik sorular ile yalanı tespit etme becerisine bakıldığında da katılımcıların "gerekli durumlarda yalan söyler misiniz?" sorusu ile "yalan söylemek konusunda iyi olduğunuzu düşünür müsünüz?" sorusu ile pozitif

yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kendisinin iyi yalan söyleyebildiğini düşünen insanlar başkalarının da iyi yalan söyleyebildiğini varsayacağı için bu çalışmada da yalan önyargısına neden olmuş olabilir.

Cinsiyete göre videodaki kişinin yalan söyleyip söylemediğini tespit etme puanlarının karşılaştırılmasına bakıldığında kadın erkek arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında kadın erkek arasındaki fark ile ilgili çalışma görülmemiştir.

Akademik pozisyona göre (üniversite öğrencisi/araştırma görevlisi) videodaki kişinin yalan söyleyip söylemediğini tespit etme puanlarının karşılaştırılmasına bakıldığında üniversite öğrencileri ile üniversitede çalışan araştırma görevlisi olarak çalışanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında da benzer sonuçlar görülmüştür. Bond ve DePaulo (2008), aldatma tespit etme yeteneğinde anlamlı bireysel farklılıkların olmadığını saptamıştır. Örneğin, Aamodt ve Custer (2006), polis gibi mesleki deneyime sahip kişilerin, gerçekleri yalanlardan üniversite öğrencileri kadar ayırt etmede daha iyi olmadığını bildirmektedir. DePaulo'nun (2006) meta-analizi, aldatma tespiti deneylerinde ortalama doğruluğun %50'sinin şans eseri elde edilebileceğini bulmuştur. Bu bulgu dikkat çekicidir, yayınlanmış çalışmaların% 90'ı çalışma sonuçları ortalamasının ±% 10'u içinde sonuç vermektedir. Ayrıca, meta-analiz, sözel olmayan eğitimin ortalama olarak sadece% 4'lük bir doğrulukla doğruluğunu artırdığını göstermektedir (Frank ve Feeley, 2003) ve yargıç gibi yalanı tespit etme yeteneğindeki bireysel farklılıklardan (Bond ve DePaulo, 2008) ya da hakemlerden kaynaklanan mesleki deneyim çok az farklılık göstermektedir (Aamodt & Custer, 2006; Bond ve DePaulo, 2006). Anderson, DePaulo, Ansfield, Tickle ve Green (1999)'in çalışmasına göre; aldatıcıları tespit etme deneyimlerinde (örneğin, profesyonel yalancı dedektörleri vs.), aldatma ipuçlarıyla ilgili anlattıkları ve dikkat ettikleri farklılık göstermemektedir. Ayrıca, profesyonel yalan dedektörleri gibi grupların aldatıcıları tespit etmede profesyonel olmayanlara göre daha doğru olmadıkları da gösterilmiştir. Aldatmacayı tespit etme konusundaki deneyimlerdeki farklılıklar hakkındaki diğer araştırmalar, hem yalanı yakalamada uzman olanların hem de uzman olmayanların aynı ipuçlarını kullanarak rapor kullandığını göstermiştir (Akehurst ve diğerleri, 1996; Vrij & Semin, 1996). Bu araştırmanın sonucunun da literatür ile aynı doğrultuda olduğu görülmektedir.

Antisosyal eğilim ile duygusal zeka arasında arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Duygusal zeka; sosyal destek ile olumlu ilişki, arkadaş ve aile ile daha iyi ilişkiler, stres yönetimi becerileri ve daha düşük madde kullanımı oranları ile kanıtlanan günlük yaşamda uyarlamalı işlevsellik ile ilgilidir (Brackett, Mayer ve Warner, 2004). Duygusal zeka, genel bilişsel yetenekleri ne olursa olsun, antisosyal eğilimli bireylerin, özellikle kişilerarası ve antisosyal davranışa ilişkin olarak, işlevselliğin birden fazla alanında zorluk yaşadığını açıklığa kavuşturabilir (Cleckley, 1941). Bununla birlikte, az sayıda çalışma, antisosyal kişilik bozukluğunun duygusal zeka ile olan ilişkilerini incelemiştir. Üç üniversiteden 429 lisans öğrencisi ile yapılan çalışmada duygusal zeka, antisosyal eğilimli davranışlar araştırılmıştır (Visser, Bay, Cook ve Myburgh, 2010). Sonuçlar, duygusal zekanın antisosyal davranışla negatif yönde ilişkili olduğunu ve psikopatın antisosyal davranışla pozitif korelasyon gösterdiğini bulmuştur. Toplam duygusal zeka, her iki cinsiyet için tüm antisosyal eğilim ölçekleriyle anlamlı derecede negatif korelasyon göstermiştir. Literatürde bir çok çalışma, antisosyal eğilim, duygusal zekanın yönlerini olumsuz yönde etkilediğini bulmuş olsa da (Ermer, Kahn, Salovey ve Kiehl, 2012; Malterer, Glass ve Newman, 2008), bir çalışma antisosyal eğilim ile duygusal zeka arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Copestake, Gray ve Snowden, 2013). Ayrıca, yüz ifadelerinden gelen duyguların tanımlanmasında antisosyal eğilim ve doğru bilme ile ilgili önemli bir literatür bulunmaktadır. Sonuçlar, yüz ifadelerinin tanınmasında antisosyal ile ilgili eksikliklerin bulunmadığı bazı çalışmalarla karıştırılmıştır (örn., Kitap, Quinsey ve Langford, 2007; Glass ve Newman, 2006). Bu antisosyal eğilim ile ilişkili eksiklikler bazen büyük ölçüde ya da tamamen Faktör 2 antisosyal eğilim (Erratik Yaşam Tarzı, Antisosyal Davranış) ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Blair ve ark., 2001).

Sözlü Sözsüz İpucu Listesi ile katılımcıların yalanı tespit etme özellikleri için literatüre bakıldığında; doğru ve yalan söyleyenlerin farklı sözsüz davranış kalıpları sergilediğine inanılır. Örneğin, sıkça alıntılanan bir meta-analizde, Zuckerman, DePaulo ve Rosenthal (1981), doğru söyleyenlere göre yalancıların, daha fazla konuşma hatası yaptığını, daha sık duraklatıldığını ve daha yüksek ses perdesine sahip olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada katılımcıların yalanı tespit etmede sözlü ipucu olarak dikkate aldığı şeylerden biri videodaki kişilerin duraksaması ve detaylı anlatım yapması olmuştur. Katılımcılar, konuşma hatası ve ses artışını daha az dikkate almışlardır. Bunun sebeplerinden biri video sürelerinin kısa olması olabilir. Video süresinin daha kısa olması videodaki kişilerin daha az konuşma hatası yapmasına sebep olmuş olabilir.

Başka bir çalışmaya bakıldığında ise deTurck ve Miller (1985) yalancıların gerçekte olduğundan daha fazla konuşma hatası, daha fazla duraklama, daha uzun yanıt gecikmeleri ve daha kısa konuşma süreleri kullandığını bildirmiştir. Katılımcıların sözsüz ipucu listesinde ise abartılı el kol hareketi, bacak sallanması ve gülümsemeyi yalanın tespit etmede bir ipucu olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Yapılan bir araştırmada, yalancıların daha az göz teması sergilediğini, daha hızlı konuştuklarını, daha fazla duruş değişiklikleri yaptıklarını ve gerçeği anlatanlardan daha fazla ayak hareketlerine sahip oldukları algısının olduğu ama önceki araştırmalar aldatmaca ile bağlantılı olmadıklarını bulmuşlardır (Anderson, DePaulo, Ansfield, Tickle ve Green, 1999). Ancak bu ipuçları, araştırmaya katılan katılımcılar için uygun aldatma ipuçları olmuştur. Aynı sonuç bu çalışma için de geçerli olmuştur. Algılayıcıların gerçekten kullandıkları ipuçları, duyuşsal materyallerde ortaya çıkan ipuçlarını, algılayıcıların aldatıcılık yargıları ile ilişkilendirerek belirlenir. Örneğin, eğer algılayıcılar insanları bir video görüntüsünde, tereddüt ettiklerini gördüklerinde yalan söylediğini düşünüp yargılarsa, akıcı bir şekilde konuştuklarında doğruyu söylerlerse, o zaman tereddütler algıların gerçekten kendi yargılarında (“algılanan bir işaret”) kullanılmasının bir işaretidir. Algılanan ipuçları meta-analitik incelemelerde (DePaulo, Stone ve Lassiter, 1985; Zuckerman, DePaulo ve Rosenthal, 1981) saptanmıştır ve bakışları, postüral değişimleri ve konuşma tereddütlerini ve hatalarını da içermektedir. daha yüksek zift, daha yavaş yanıt gecikmeleri ve daha az gülümsüyor. Zuckerman ve meslektaşları (1981), mezunların daha önceki meta analizlerde yer alan her bir ipucu hakkındaki düşüncelerini bir anket üzerinde belirtmelerini isteyerek işaretlerle ilgili inançları ölçmüşlerdir. Daha sonra, meta-analizlerden türetilen karşılık gelen algılanan ipuçlarının etki büyüklükleri ile inanılan ipuçlarının her biri için elde edilen etki büyüklükleri ile bağıntılandırılmıştır. Korelasyon, orta derecede pozitif bulunmuştur. Algılayıcıların aldatma ipuçlarıyla ilgili inançları sorulduğunda anlatan bazı ipuçları, algılayıcıların aldatıcılık kararlarında gerçekten kullandıklarıdır. Zuckerman ve ark. (1981) aynı zamanda, önceki meta-analizlerde gösterilen ipuçlarıyla aldatılmış ipuçlarını aldatma ipuçlarının geçerli göstergeleri ile ilişkilendirmiştir. Geçerli ipuçlarını (veya "gerçek ipuçlarını"), gerçekleri söyledikleri zamana oranla, insanlar yalanı zamanlarında önemli ölçüde daha sık ya da daha az sıklıkta ortaya çıkanlardır. Algılayıcıların ipuçlarına olan inançları ile aldatıcılıktan aldatma arasındaki ilişkilerin anlamlı bir farkı yoktur. Algılayıcıların aldatıcılık kararlarında kullandıkları ipuçlarına dair birtakım fikirleri olsa da (bu işaretlerin algılanan ipuçlarıyla ılımlı bir şekilde

karşılık geldiğine inanırlardı), inançları kullandıkları ipuçlarıyla neredeyse hiçbir ilişki göstermemiştir (aldatmaya yönelik gerçek ipuçları). Bu içgörü eksikliği, literatürdeki aldatıcı algılama doğruluğunu açık bir şekilde ifade etmek için ipuçları ve fiili ipuçlarıyla ilgili inançlar arasındaki tutarsızlıkları kullanan çalışmaları desteklemektedir (Fiedler, 1989; Hocking & Leathers, 1979; Zuckerman ve diğ., 1981).

4.1. Sonuç Ve Öneriler

Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde yalanı tespit etme becerisinde antisosyal eğilim ve duygusal zekanın araştırma görevlisi ve üniversite öğrencisi örnekleminde değerlendirildiğinde bir ilişkisi olmadığı bulunmuştur. Üniversite öğrencileri ve araştırma görevlileri yalanı tespit etme becerisinden birbirinden çok da farklı olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte yalanı tespit etme becerisinde araştırma görevlileri ve üniversite öğrencileri örnekleminde yalan önyargısının fazla olduğu görülmüştür.

Yalanı tespit etme becerisine bakarken video sürelerinin daha uzun olması katılımcıların daha iyi gözlemleyip tespit etmesi açısından daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Değişkenler arası ilişkinin daha geniş ya da klinik örneklemle ilişkiye bakılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dış görünüşün yaratacağı önyargıyı minimuma indirebilmek için tek bir kişi ile birkaç farklı konu hakkında görüş bildirecek şekilde video görüntüsü alınabilir.

Yalanı tespit etme becerisi, duygusal zeka ve antisosyal eğilim ile ilgili konulara daha çok yönelinmesi ve daha çok araştırma yapılması hem bireysel hem toplumsal işlevinden dolayı faydalı olacaktır. Bu konudaki araştırmalarının az olmasından dolayı da yapılan bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada dikkate alınması gereken bazı sınırlılıklar vardır. Öncelikle örneklemde kadın sayısı erkek katılımcı sayısının iki katı kadar fazladır. Aradaki farkın fazla olmasından dolayı değişkenlerin cinsiyet açısından farklılıklarının incelenmesini zorlaştırmıştır.

İkinci olarak video sürelerin yalanı tespit etmek için süresinin kısa olduğu düşünülmektedir. Bu durum, insanların videolardaki kişinin doğru mu yoksa yalan mı söylüyor diye tespit etme becerisini zorlaştırmıştır. Bu yüzden video sürelerinin kısa olması araştırmanın bir diğer sınırlılıklarındandır.

Üçüncü olarak video içerisinde bulunan katılımcıların doğru veya yalan ifade verirken hiçbir suç işleme ya da yargılanma kaygılarının olmamasından kaynaklı soğukkanlı oluşları, katılımcıların yalanı tespit etmesini zorlaştırıcı bir faktör olmuştur. Video içerisindeki katılımcıların yalan söyleme motivasyonu olsaydı sonuçların daha farklı olabileceği düşünülmüştür.

Dördüncü olarak araştırmanın sadece üniversite öğrencileri ve araştırma görevlileri ile yapılmış olmasıdır. Farklı bir örneklem ile ilişkisine bakılması ileriki araştırmalar için fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Beşinci olarak araştırmada katılımcılara internet üzerinden kartopu yolu ile ulaşılmıştır. İnternetten yapılmış olması katılımcıların videoları hangi koşulda izlediğini, dikkatini dağıtacak bir ortamda olup olmadının kontrolünü sağlayamamaya sebep olduğundan araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak görülmüştür.

Son olarak araştırmada kullanılan değişkenlere ait literatürün kısıtlı olması da araştırmanın bir diğer sınırlılıklarındandır. Ülkemizde yalanı tespit etme ile ilgili yapılan çalışma yok denecek kadar az olduğu için araştırmanın bulguları yabancı literatür ile karşılaştırılmıştır. Bu durum kültürel farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olmuş olabilir.

EKLER

Ek – 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu araştırma Maltepe Üniversitesi Klinik Psikoloji yüksek lisans bölümü bünyesinde sürmekte olan bir çalışmadır. Bu araştırmanın amacı, yalanın tespit edilmesinde antisosyal eğilim ve duygusal zekanın ilişkisinin araştırılmasıdır.

Çalışmaya katılım tamamıyla gönüllük esasına dayanmaktadır. Cevapladığınız sorular boyunca sizden kimlik belirleyici hiç bir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmayı yürütülenler tarafından değerlendirilecek ve elde edilen bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Araştırmanın sonuçları açısından sağlıklı bilgiler edinilmesi için yönergelerin dikkatlice okunması, verilen cevaplarda samimi olunması ve cevaplandırılmamış soru bırakılmaması son derece önemlidir. Sorulara verdiğiniz cevapların herhangi bir olumsuz duruma neden olması beklenmemektedir. Ancak bir rahatsızlık hissedilmesi durumunda istediğiniz takdirde araştırmacıya başvurabilirsiniz. Katılım sırasında sorulardan ya da herhangi bir başka nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu araştırma ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız cansukoparan@gmail.com e-posta adresine ulaşabilirsiniz.

"Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesebileceğimi

biliyorum. Uygulama sonuçlarının akademik amaçlı kullanılmasını onaylıyorum. Yukarıda

verilen bilgiler doğrultusunda, bu çalışmaya katılmayı kabul ediyorum."

İmza:

Ek – 2: Video Materyali İçerisinde Bulunan Gönüllü Katılımcı Formu

Bu araştırma Maltepe Üniversitesi Klinik Psikoloji yüksek lisans bölümü bünyesinde sürmekte olan bir çalışmadır. Bu araştırmanın amacı, yalanın tespit edilmesinde antisosyal eğilim ve duygusal zekanın ilişkisinin araştırılmasıdır.

Çalışma için gerekli olan veri toplanma araçlarından biri videodur. Bu videoda yer alacak kişiler tamamen gönüllü katılımcılardan oluşacaktır. Çalışmanın araştırdığı şey yalanı tespit etme becerisi ile ilgili olduğu için de gönüllü katılımcıların bir kısmından yalan ifade vermesi istenecektir. Çekilen görüntüler, veri toplama aşamasında internet üzerinden katılımcı toplamak için yayınlanacaktır.

Sorulara verdiğiniz cevapların herhangi bir olumsuz duruma neden olması beklenmemektedir. Ancak katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir sebepten ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz yarıda bırakıp çekilebilirsiniz. Böyle bir durumda çalışmayı yapan kişiye devam etmek istemediğinizi belirtmeniz yeterli olacaktır.

Bu araştırma ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız cansukoparan@gmail.com e-posta adresine ulaşabilirsiniz.

"Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda ve internet ortamında kullanılmasını kabul ediyorum."

İmza:

Ek – 3: Video İçerisinde Kullanılan Soruların Listesi

“Kopya çektim” diyenler için;

(a) “Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?”,
(b) “Kopya çekmeyi tanımlayabilir misiniz?”,
(c) “Üniversitede hiç kopya çektiniz mi?”,
(d) “Kopya çekme deneyiminizi anlatabilir misiniz?”

“Kopya çekmedim” diyenler için;

(a) “Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?”,
(b) “Kopya çekmeyi tanımlayabilir misiniz?”,
(c) “Üniversitede hiç kopya çektiniz mi?”,
(d) “Başkalarının kopya çektiğine şadoğru değerlendirme oldunuz mu?”,
(e) “Başkalarının kopya çektiğini gördüğünüzde ne düşündünüz?”

Ek – 4: Kişisel Bilgi Formu

1- Cinsiyet: K____ E_____

2- Yaş: ____

3- Eğitim Düzeyi: Ön Lisans ___

Lisans ___

Yüksek Lisans ___

Doktora ___

4- Çalışıyor musunuz? Evet _____

Hayır _____

5- Lütfen aşağıdaki soruları kendinize en uygun cevabı bularak cevaplayınız.

(1) hiçbir zaman, (2) bazen, (3) genellikle, (4) sık sık, (5) her zaman

Gerekli durumlarda yalan söyler misiniz?

Yalan söylemek konusunda iyi olduğunuzu düşünür müsünüz?

Yalanı anlamak konusunda iyi olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Okul döneminiz boyunca hiç kopya çektiniz mi?

"Kopya çekmenin kabul edilebilir olduğu durumlar olabilir." cümlesi sizin için ne kadar uygun?

Ek – 5: Sözlü/Sözsüz İpucu Listesi

Aşağıdaki seçenekler arasından videodaki kişinin yalan söylediğini düşündürten sözlü/sözsüz davranışları bir ya da birden fazla olacak şekilde işaretleyiniz.

Sözsüz İpuçları

1. Abartılı el-kol hareketleri
2. El-kol hareketlerini az kullanma
3. Ellerin yumruk şeklinde durması
4. Bacak sallanması
5. Göz temasından kaçınma
6. Fazla göz teması kurma
7. Otururken sallanma
8. Çok fazla onaylayıcı baş sallama hareketi
9. Gerginliği kapamak için fazla gülümseme
10. Yüz ve kulak kızarması
11. Terleme
12. Diğer

Sözlü İpuçları

1. Konuşmalarda tutarsızlık
2. Konuşmada duraksama
3. Abartılı anlatım
4. Detaylı anlatım (Gereksiz detay verme)
5. Dil sürçmesi
6. Ses seviyesi düşüklüğü
7. Ses seviyesi artışı
8. Demografik bilgi paylaşımı (Üniversite, iş, vb.)
9. Diğer

Ek – 6: Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği - Kısa Formu (DZÖÖ-KF)

AÇIKLAMA: Lütfen aşağıdaki her ifadeyi o ifadeye katılma ya da katılmama derecenizi 1'den 7'ye kadar olan seçeneklerden sizi en iyi yansıtan rakamı işaretleyiniz. Hızlı ilerleyiniz ve kesin cevaplar vermeye çalışınız. İfadelerin tam anlamı hakkında çok uzun düşünmeyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur.

Her ifadeyi okuyup sizi en iyi anlatanı seçin ve işaretleyin.

1. Genel olarak yüksek motivasyonlu birisiyim.
2. Duygularımı düzenlemekte genellikle zorlanırım.
3. İnsanlarla etkin bir biçimde baş edebilirim.
4. Verdiğim kararlarımı sıklıkla değiştirme eğilimim vardır.
5. Çoğu zaman hangi duyguyu hissettiğimi ayırt edemem.
6. Birçok iyi özelliğe sahip olduğumu düşünüyorum.
7. Haklarımı savunmak benim için genellikle zordur.
8. Diğer insanların duygularını bir şekilde etkileyebilme yeteneğim vardır.
9. Olayların akışına göre hayatımı düzenlemek benim için genellikle zordur.
10. Genelde stresle baş edebilirim.
11. Yakınlarıma, duygularımı göstermekte genelde zorlanırım.
12. Motivasyonumu devam ettirmekte zorlanırım.
13. Genel olarak, hayatımdan memnunum.
14. Sonradan pişman olacağım şeyleri yapma eğilimim vardır.
15. Sıklıkla duraksar ve hissettiklerimi düşünürüm.
16. Kişisel donanımlarımın, güçlü yönlerimin tam olduğuna inanıyorum.
17. Tartışırken haklı olduğumu bilsem dahi, geri çekilmeye meyilliyim.
18. Genellikle, hayatımda işlerin yolunda gideceğine inanırım.
19. Bana çok yakın olan kişilerle bile, aramda bağ oluşturmak benim için zordur.
20. Genellikle, yeni çevreye uyum sağlama yeteneğim vardır.

Ek – 7: Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)

(İKİNCİ REVİZYON)

Açıklama:

Envanter için ***EVET ya da HAYIR*** şeklinde cevaplandırabilecek sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl duygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir.

Her soruya cevaplandırırken önce sizin için cevabın ***Evet*** mi yoksa ***Hayır*** mı olduğunu kararlaştırınız ve işaretleyiniz.

1. Başkalarına sır vermek size güç gelir mi?

Evet ( ), Hayır( )

2. Saygısız oluşlarından dolayı gençlerden öç almak istediğiniz zamanlar oluyor mu?

Evet ( ), Hayır( )

3. Çoğu zaman yanlı veya kötü bir şey yapacağınızdan kaygılanır mısınız?

Evet ( ), Hayır( )

4. Kendini beğenmiş oldukları için çevrenizdeki çoğu kişileri uyarmak zorunda kalır mısınız?

Evet ( ), Hayır( )

5. Hakkınızda dedikodu yapacaklarından kuşkulanır mısınız?

Evet ( ), Hayır( )

6. Zararsız yalanlar söyleyerek zor durumlardan kurtulmak size kolay gelir mi?

Evet ( ), Hayır( )

7. Kapılarını açık bırakan kişilerin eşyalarının çalınmasını hak ettikleri görüşüne katılır mısınız?

Evet ( ), Hayır( )

8. Karşıt cinsten birisi ile birlikte olunca genellikle onun cinsiyeti ile ilgili şeyler mi düşünür sünüz?

Evet ( ), Hayır( )

9. Bulunduğunuz çevrede çok fazla konu-komşu dedikoduları yapılıyor mu?

Evet ( ), Hayır( )

10. Sosyal kurallardan oldukça bağımsız bir yaşantı içerisinde misiniz?

Evet ( ), Hayır( )

11. Çevrenizdeki çoğu kişilerin politik görüşleri sizinkine ters düşer mi?

Evet ( ), Hayır( )

12. Başkalarının saflığını kendi çıkarlarına kullanan kimseleri ayıplar mısınız?

Evet ( ),Hayır( )

13. Bazı konularda kendi kendinizle kavga içinde misiniz?

Evet ( ), Hayır( )

14. İnatçı kişilere biraz zor kullanmanın onları ikna etmede yararlı olacağı kanısında mısınız?

Evet ( ), Hayır( )

15. Yaptığınız şeylerin yanlış anlaşılacağı kaygısı içinde misiniz?

Evet ( ), Hayır( )

16. İnsanların koşulsuz olarak serbest davranmalarına izin verilse toplumun daha iyi olacağı kanısında mısınız?

Evet ( ), Hayır( )

17. Onlara aldırmamak yerine öç almanın daha iyi olduğu kanısında mısınız?

Evet ( ), Hayır( )

18. Yasalara aykırı davranmadan yasanın bir açığından yararlanmada bir sakınca görür müsünüz?

Evet ( ), Hayır( )

19. Bazı insanların mal ve mülklerini tahrip etmeyi hak ettiklerini düşündüğünüz olur mu?

Evet ( ), Hayır( )

20. Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?

Evet ( ), Hayır( )

KAYNAKÇA

Aamodt, M. G., & Custer, H. (2006). Who can best catch a liar? *Forensic Examiner, 15*, 6-11.

Anderson, D.E., DePaulo, B.M., Ansfield, M.E., Tickle, J.J., ve Green, E. (1999). *Journal of Nonverbal Behavior 23*(1).

Bar-On, R. (2006). The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence. Retrieved from http://www.eiconsortium.org/pdf/baron_model_of_emotional_social_intelligence.pdf

Bond, C. F., & DePaulo, B. M. (2006). Accuracy of deception judgments. *Personality and Social Psychology Review*, *10*, 214-234.

Bond, C. F., Jr., & DePaulo, B. M. (2008). Individual differences in judging deception: Accuracy and bias. *Psychological Bulletin*, 134, 477–492.

Bond, G.D., Malloy, D.M., Arias, E.A., Nunn, S.N. ve Thompson, L.A. (2005). Lie-biased Decision Making in Prison, 18:1-2, 9-19.

Brackett, M. A., Mayer, J. D., & Warner, R. M. (2004). Emotional intelligence and its relation to everyday behavior. Personality and Individual Differences, 36(6), 1387– 1402.

Brackett, M. A., Rivers, S. E., Shiffman, S., Lerner, N. & Salovey, P. (2006). Relating Emotional Abilities to Social Functioning: A Comparison of Self-Report and Performance Measures of Emotional Intelligence. Journal of Personality and Social Psychology, 91, 780-795.

Buller, D.B., & Aune, R.K. (1988). The effects of vocalics and nonverbal sensitivity on compliance: A speech accommodation theory explanation. Human Communication Research, 14, s. 301–332.

Ciarrochi, J. V., Chan, A. Y. C., & Caputi, P. (2000). A critical evaluation of the emotional intelligence construct. Personality and Individual Differences, 28(3), 539–561.

Cooper, R. K., & Sawaf, A. (2003). *Liderlikte duygusal zeka* (3. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Comer, R.J. (1998). *Abnormal psychology*. New York: Freeman and Company. s. 576.

Davis, S. K., & Humphrey, N. (2012). The influence of emotional intelligence (EI) on coping and mental health in adolescence: divergent roles for trait and ability EI. *Journal of Adolescence*, 35(5), s. 1369–1379.

DePaulo, B.M., Charlton, K., Cooper, H., Lindsay, J. L. ve Muhlenbruck, L. (1997) "The Accuracy-Confidence Correlation in the Detection of Deception", Personality and Social Psychology Review 1: s. 346–357.

DePaulo, B. M. ve D. A. Kashy (1998), "Everyday Lies In Close And Causal Relationships",*Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74, No. 1, s. 63-79.

DePaulo, B. M., Kashy, D. A., Kirkendol, S. E., Wyer, M. M., & Epstein, J. A. (1996). Lying in everyday life. *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 979-995.

DePaulo, B.M., Lindsay, J.L., Malone, B.E., Muhlenbruck, L., Charlton, K., & Cooper, H. (2003). Cues to deception. Psychological Bulletin, 129, 74–118.

DePaulo, B. M., Stone, J. I., ve Lassiter, G. D. (1985). Deceiving and detecting deceit. In B.R. Schlenker (Ed.), *The self and social life* (pp. 323-370). New York: McGraw-Hill.

Ekman, P. (1997). Deception, lying, and demeanor. In D.F. Halpern, & A.E. Voiskounsky (Eds.), States of mind: American and post-Soviet perspectives on contemporary issues in psychology (pp. 93–105). New York: Oxford University Press.

Ekman, P. (2001). Telling lies: Clues to deceit in the marketplace, politics and marriage. NewYork: Norton. (Original work published 1985).

Eldeklioğlu, J. (2008). Yalnızlığın belirleyicileri olarak: Cinsiyet, duygusal ilişki, internet kullanımı algılanan sosyal destek ve sosyal beceri. *Eurasian Journal of Educational Research*. 33, 128-140.

Feeley, T. H., & Young, M. J. (1998). Humans as lie detectors: Some more second thoughts. *Communication Quarterly, 46*, 109–126.

Ford, C.V. (1997). Yalan! Yalan! Yalan!, *HYB Yayıncılık*, Ankara.

Frank, M. G., & Feeley, T. H. (2003). To catch a liar: Challenges for research in lie detection training. *Journal of Applied Communication Research*, 31, 58–75.

Freeland, E.M., Terry, R. A., & Rodgers, J. L. (2008). Emotional Intelligence. In J. C. Cassady (Ed.), Emotional Intelligence: Perspectives on Educational & Positive Psychology (pp. 93-117). New York: Peter Lang Publishing.

Fiedler, K. (1989). Suggestion and credibility: Lie detection based on content-related cues. In V.A. Gheorghiu, P. Netter, H.J. Eysenck, & R. Rosenthal (Eds.), *Suggestion and suggestibility.* Berlin: Springer-Verlag.

Garrido, E., & Masip, J. (2001). Previous exposure to the sender's behavior and accuracy at judging credibility. In R. Roesch, R. R. Corrado, & R. Dempster (Eds.), *Psychology in the courts: Inter-national advances in knowledge* (pp. 271–287). London: Routledge.

Geçtan, E. *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar*. Remzi Kitapevi, İstanbul. 1997. s. 277-278.

George, J. F., & Robb, A. (2008). Deception and computer-mediated communication in daily life. *Communication Reports*, *21*, 92-103.

Global Deception Research Team. (2006). A world of lies. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 37*, 60–74.

Goleman, D. (2001). *Emotional Intelligence: Issues in Paradigm Building*. In C. Cherniss & D. Goleman (Eds.), *The Emotionally Intelligent Workplace*, (pp. 13-26), Jossey-Bass: San Francisco.

Gombos, V. A. (2006). The cognition of deception: The role of executive processes in producing lies. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs, 132(3)*, 197-214.

Gudjonsson, G. H. (1992). Interrogative suggestibility: Factor analysis of the Gudjonsson Suggestib Scale (GSS 2). *Personality and Individual Differences*, 13(4).

Granhag, P.A., & Stro¨mwall, L.A. (2004). *The detection of deception in forensic contexts*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Hancock, J. T., Curry, L., Goorha, S., & Woodworth, M. T. (2008). On lying and being lied to: A linguistic analysis of deception. *Discourse Processes*, *45*, 1-23.

Hare, R.D. (2006). Psychopathy: A clinical and forensic overview. Psychiatric Clinics Of North America, 29, 709–724.

Hocking, J.E., & Leathers, D.G. (1980). Nonverbal indicators of deception: A new theoretical perspective. *Communication Monographs, 47*, 119-131.

Inbau, F E., Reid, J. E., Buckley, J. P., & Jayne, B. C. (2001). *Criminal interrogation and confessions* (4th ed.). Gaithersburg, MD: Aspen Publishers.

Kalbfleisch, P. J. (1994). The language of detecting deceit. *Journal of Language and*

Social Psychology, *13*, 469–496.
Kassin, S. M. (1997). The psychology of confession evidence. *American Psychologist,* 52(3), 221-233.
Kassin, S. M., & Fong, C. T. (1999). "I'm innocent! ": Effects of training on judgments Of truth and deception the interrogation room. *Law and Human Behavior,* 23, 499-516.
Kassin, S. M., Goldstein, C. J., & Savitsky, K. (2001). Behavioral confirmation in the interrogation room: On the dangers of presuming guilt. *Unpublished manuscript.*
Kaygusuz, C. ve Sardoğan, M.E. (2006). Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin duygusal zeka düzeyleri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi,* 7(1), 85–102.
Kokkinos, C. M., & Kipritsi, E. (2012). The relationship between bullying, victimization,
trait emotional intelligence, self-efficacy and empathy among preadolescents. *Social Psychology of Education,* 15(1), 41–58.
Köknel, Ö. (1998), *Kaygıdan mutluluğa kişilik,* 4. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
Kraut, R. (1980). Humans as lie detectors. *Journal of Communication, 30,* 209–216.
Leo, R. A., & Ofshe, R. J. (1998). The consequences of yanlış itirafsions: Deprivations of Liberty a miscarriages of justice in the age of psychological interrogation. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 88(2), 429-496.
Levine, T.R., Feeley, T.H., McCornack, S.A., Hughes, M. ve Harms, C.M. (2005). Testing the Effects of Nonverbal Behavior Training on Accuracy in Deception Detection with the Inclusion of a Bogus Training Control Group. *Western Journal of Communication.* Vol. 69, No. 3. pp. 203–217.
Levine, T. R., Kim, R. K., Park, H. S., & Hughes, M. (2006). Deception detection accuracy is a predictable linear function of message veracity base-rate: A formal test of Park and Levine's probability model. *Communication Monographs, 73,* 243-260.
Levine, T. R., Serota, K. B., Shulman, H.C. (2010). The Impact of *Lie to Me* on Viewers'Actual Ability to Detect Deception. Communication Research 37(6) 847–856.
Levine, T. R., Serota, K. B., Shulman, H., Clare, D. D., Park, H. S., Shaw, A. S., & Lee J. H.(2011). Sender demeanor: Individual differences in sender believability have a powerful impact on deception detection judgments. *Human Communication Research, 37*, 377-403.
Lomas, J., Stough, C., Hansen, K., & Downey, L. A. (2012). Brief report: emotional intelligence, victimisation and bullying in adolescents. *Journal of Adolescence, 35(1), 207–211.*
Lopes, P. N., Brackett, M. A., Nezlek, J. B., Schutz, A., Sellin, I., & Salovey, P. (2004). Emotional Intelligence and Social Interaction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 1018-1034.
Lopes, P. N., Salovey, P., & Straus, R. (2003). Emotional intelligence, personality, and the perceived quality of social relationships. *Personality and Individual Differences*, 35, 641-658.
Masip, J., Sporer, S., Garrido, E., & Herrero, C. (2005). The detection of deception with the reality monitoring approach: A review of the empirical evidence. *Psychology, Crime, & Law*, 11, 99–122.
Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets

traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, 27(4), 267–298.
Mayer, J. D., Roberts, R. D., & Barsade, S. G. (2008). Human abilities: emotional intelligence. *Annual Review of Psychology*, 59, 507–536.
Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. *Psychological Inquiry*, 15, 197-215.
McCornack, S. A., & Parks, M. R. (1986). Deception detection and relationship development: The other side of trust. In M. L. McLaughlin (Ed.), *Communication Yearbook 9* (pp. 377- 389). Beverly Hill, CA: Sage.
Meissner, C. A. ve Kassin, S.M. (2002). *Low and Human Behavior*, vol.26, no:5.
Miller, G. R., Mongeau, P. A., & Sleight, C. (1986). Fudging with friends and lying to lovers: Deceptive communication in personal relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, *3*, 495-512.
Miller, G. R., & Stiff, J. B. (1993). *Deceptive communication*. Newbury Park, CA: Sage.
Moriarty, N., Stough, C., Tidmarsh, P., Eger, D., & Dennison, S. (2001). Deficits in emotional intelligence underlying adolescent sex offending. *Journal of Adolescence*, 24(6), 743–751.
Ofshe, R. J., & Leo, R. A. (1997). The social psychology of police interrogation: The theory and classification of true and yanlış itirafsions. *Studies in Law, Politics, and Society*, 16, 189-251.
O'Sullivan, M. (2008). Home runs and humbugs: Comments on Bond and DePaulo (2008). *Psychological Bulletin*, 134, 493–497.
O'Sullivan, M., Ekman, P. and Friesen, W.V. (1988) "The Effect of Comparisons on Eetecting Deceit", *Journal of Nonverbal Behavior* 12: 203–216.
Özgüven, İ.E. (1974). Akademik başarıyı etkileyen zihinsel olmayan faktörler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
Öztürk, M.O. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Hekimler Yayın Birliği. Ankara, 1997, s.324 Park, H. S., & Levine, T. R. (2001). A probability model of accuracy in deception detection experiments. *Communication Monographs*, *68*, 201-210.
Peker, H. (2007). Çocuk ve Suç. Ankara: Çocuk Vakfı Yayınları.
Petrides, K. V., & Furnham, A. (2000a). On the dimensional structure of emotional intelligence. Personality and Individual Differences, 29, 313-320.
Püsküloğlu, A. (2004), "Yalan", *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınları, Ankara.
Porter, S., England, L., Juodis, M., ten Brinke, L., & Wilson, K. (2008). Is the face the Window to the soul?: Investigation of the accuracy of intuitive judgments of the trustworthiness of human faces. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 40, 171– 177.
Porter, S., Gustaw, C., & ten Brinke, L. (2010). Dangerous decisions: The impact of first impressions of trustworthiness on the evaluation of legal evidence and defendant culpability. *Psychology Crime & Law*, 16, 477–491.
Porter, S., & Woodworth, M. (2007). I'm sorry I did it . . . but he started it: A comparison of the official and self-reported homicide descriptions of psychopath and non- psychopaths. *Law and Human Behavior*, 31, 91–107.
Radelet, M. L., Bedau, H. A., & Putnam, C. E. (1992). In spite of innocence: Erroneous convictions in capital cases. Boston: Northeastern University Press.
Reti, I.M. ve diğerleri. "Adult Antisocial Personality Traits are Associated with Experienced of Low Parental Care and Matemal Overprotection." Act Psychiatrica Scandinavia. 2002:106. s.126-133.
Rezayian, A. & Koshtegar, A. (2008). The Relationship between Emotional Intelligence

and Organizational Commitment. *Payame Modiryat, 27*, 39-27.
Scheck, B. C., Neufeld, P., & Dwyer, J. (2000). Actual innocence: Five days to execution
and other dispatches from the wrongly convicted. New York: Doubleday.
Seiter, J.S., Bruschke, J., & Bai, C. (2002). The acceptability of deception as a function of perceivers' culture, deceiver's intention, and deceiver–deceived relationship. *Western Journal of Communication*, 66, 158–180.
Serota, K. B., Levine, T. R., & Boster, F. J. (2010). The prevalence of lying in America: Three studies in self-reported lies. *Human Communication Research, 36*, 2-25.
Sporer, S.L., & Schwandt, B. (2006). Paraverbal indicators of deception: A meta-analytic synthesis. Applied Cognitive Psychology, 20, 421–446.
Sporer, S.L., & Schwandt, B. (2007). Moderators of nonverbal indicators of deception: , A meta-analytic synthesis. Psychology, Public Policy, and Law, 13, 1–34.
Stein, S. J., Book, H. E. (2003). EQ: Duygusal zekâ ve başarının sırrı. (Işık, M. Trans). İstanbul: Özgür.
Tickle-Degnen, L., & Rosenthal, R. (1990). The nature of rapport and its nonverbal correlates. Psychological Inquiry, 1, 285–293.
Van Swol, L. M., Malhotra, D., & Braun, M. T. (2012). Deception and its detection: Effects of monetary incentives and personal relationship history. *Communication Research, 39*, 217- 238.
Van Swol, L. M., Braun, M.T. ve Kolb, M.R. (2013). Deception, Detection, Demeanor, and Truth Bias in Face-to-Face and Computer- Mediated Communication. Communication Research. 1-27.
Vrij, A. (2000) Detecting Lies and Deceit: The Psychology of Lying and Implications for Profession Practice. Chichester: Wiley and Sons.
Vrij, A. (2005). Criteria-based content analysis: A qualitative review of the first 37 studies. *Psychology, Public Policy, and Law,* 11, 3–41.
Vrij, A. (2008a). Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities. (2nd ed.). Chichester, England: Wiley.
Vrij, A., & Baxter, M. (1999). Accuracy and confidence in detecting truth and lies in elaborations and denials: Truth-bias, lie-bias and individual differences. *Expert Evidence, 7* (1), 25–36.
Walczyk, J. J., Roper, K. S., Seemann, E., & Humphrey, A. M. (2003). Cognitive mechanisms underlying lying to questions: Response time as a cue to deception. Applied Cognitive Psychology, 17, 755 - 774.
Williams, C., Daley, D., Burnside, E., & Hammond-Rowley, S. (2009). Measuring Emotional Intelligence in preadolescence. *Personality and Individual Differences,* 47, 316-320.
Wong, C. & Law, K. S. (2002). The Effects of Leader and Follower Emotional Intelligence on Performance and Attitude: An Exploratory Study. *Leadership Quarterly*, *13*, 243-274.
Yavuzer, H. (2000), *Çocuk Psikolojisi*, 19. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
Yip, J. A., & Martin, R. A. (2006). Sense of humor, emotional intelligence, and social competence. Journal of Research in Personality, 40, 1202-1208.
Zeidner, M., Matthews, G., & Roberts, R. D. (2009). What we know about emotional Intelligence: How it affects learning, work, relationships, and our mental health. Cambridge, MA: MIT Press.
Zuckerman, M., DeFrank, R. S., Hall, J. A., Larrance, D. T., & Rosenthal, R. (1979). Facial and vocal cues of deception and honesty. *Journal of Experimental Social Psychology*, *15*, 378- 396.

Zuckerman, M., DePaulo, B.M. and Rosenthal, R. (1981) “Verbal and Nonverbal Communication of Deception”, in Berkowitz, L. (ed.), Advances in Experimental Social Psychology, Volume 14. New York, NJ: Academic Press, s. 1–59.

Zuckerman, M., Koestner, R., & Driver, R. (1981). Beliefs about cues associated with deception. *Journal of Nonverbal Behavior, 6*, 105-115.